

7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlatım Bozukluğu Etkinlikleri Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of Ambiguity Activities in 7th Grade Turkish Textbooks

Mehmet Cengiz ÇAKMAK¹

Öz

Anlatım bozukluğu, bir cümlenin bağdaşıklıkla (anlama) ve bağlaşıklıkla (dil bilgisine) aykırılık göstermesidir. İfade edilmek istenen niyetin karşıya doğru aktarılabilmesi için anlatımın açık, yalın, düzgün, anlamsal bütünlüğe sahip nitelikte olması gerekir. Anlatım bozukluklarının öğretimi ortaokul kademesinde 7. ve 8. sınıf düzeyinde gerçekleştirilmektedir. Anlama dayalı anlatım bozuklukları 7. sınıf, dil bilgisine dayalı anlatım bozuklukları ise 8. sınıf kazanımları içinde yer almaktadır. Öte yandan 2006'dan günümüze kullanılan tüm Türkçe öğretim programlarının genel ve özel amaçları incelendiğinde tüm programlarda -hemen hemen benzer ifadelerle- eleştirel düşünebilen, mantık yürütebilen, çıkarım yapabilen bireylerin yetiştirilmesinin amaçlandığı görülmektedir.

Çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmış, veriler ise doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Çalışmada dil bilgisi öğretimi konularından olan anlama dayalı anlatım bozukluklarının programda ve ders kitaplarında nasıl ele alındığı incelenmiştir. İncelenen kitaplar, 2018-2019 ile 2021-2022 eğitim-öğretim yılları arasında Gaziantep'te okutulan iki 7. sınıf Türkçe ders kitabıdır. Bu kitapların seçilmesinin nedeni, ilgili kitapların 2018 tarihli son öğretim programının kullanıma girdiği eğitim-öğretim yılından itibaren oluşturulan son/güncel ders kitapları olmalarıdır. Araştırmada daha çok anlatım bozukluğu taşıyan cümlelerin nasıl düzeltilebileceğine dair ders kitaplarında verilen örnek cümleler üzerinde durulmuştur. Bunlar dışında kalan diğer cümlelerin de nasıl düzeltilebileceğine dair olasılıklar ifade edilmiştir. Anlama dayalı anlatım bozukluklarını içeren etkinliklerin öğretim programında yer verilen amaçları destekler nitelikte olup olmadığı irdelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, incelenen ders kitaplarında anlatım bozukluğu taşıyan cümlelerin tespitine ve düzeltilmesine dair tek yönlü bir bakış açısının hâkim olduğu görülmektedir. Ders kitaplarında sanki soruların tek bir doğru cevabı varmış veya anlatımı bozuk olan cümle sadece tek şekilde düzeltilebilirmiş gibi bir kabul söz konusudur. Bu bakış açısıyla oluşturulan ders kitaplarının programda belirtilen özel hedeflere ulaşılmasına katkı sunması mümkün görünmemektedir.

Anahtar kelimeler: Dil bilgisi, anlama dayalı anlatım bozuklukları, Türkçe öğretim programı, Türkçe ders kitabı

Abstract

Ambiguity is the violation of coherence (understanding) and cohesion (grammar) of a sentence. In order for the intention to be expressed to be conveyed correctly, the expression must be clear, absolute, systematical and have a semantic integrity. The teaching of ambiguity is carried out at the 7th and 8th grades at the secondary school level. Ambiguity based on meaning are included in the 7th grade, and ambiguity based on grammar are included in the 8th grade learning outcomes. On the other hand, when the general and specific aims of all Turkish teaching programs used since 2006 are examined, it is seen that in all programs -with almost similar expressions- it is aimed to raise individuals who can think critically, reason and make inferences.

Qualitative research model was used in the study, and the data were obtained by document analysis method. In the study, it has been examined how the grammar teaching issues, which are based on meaning, are handled in the curriculum and textbooks. The examined books are two 7th grade Turkish textbooks taught in Gaziantep between 2018-2019 and 2021-2022 academic years. The reason for choosing these books is that they are the last/current textbooks created since the academic year in which the last education program of 2018 was put into use. In the research, it was focused on the

¹ Türkçe Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, Gaziantep-Türkiye, cengizcakmak23@gmail.com, orcid.org/0000-0002-3547-7322

example sentences given in the textbooks on how to correct the sentences with grammatical errors. Possibilities of how to correct other sentences other than these have been expressed. It has been examined whether the activities containing ambiguities based on semantic support the aims included in the curriculum.

According to the results of the research, it is seen that there is a one-way point of view regarding the detection and correction of the sentences with ambiguities in the examined textbooks. In the textbooks, there is an assumption that there is only one correct answer to the questions or that the sentence with ambiguity can only be corrected in one way. It does not seem possible for the text books created with this point of view to contribute to the achievement of the specific goals specified in the program.

Keywords: Grammar, ambiguities based on semantic, Turkish curriculum, Turkish textbook

GİRİŞ

İletişim, dilin anlama ve anlatma becerilerine dayanan bir süreçtir. Konuşma ve yazma becerileri iletişimin anlatma boyutunu oluşturur. Anlatım; bir duyguyu, bir düşünceyi aktarmak üzere dil öğeleriyle oluşturulan bir bütünlük olarak tanımlanır (Hengirmen, 1999, s. 33). Anlatım; sözlü iletişimde konuşmayı, yazılı iletişimde yazmayı ifade eder. Anlatım bozukluğu ise bir cümlenin bağdaşıklıkla (anlama) ve bağlaşıklıkla (dil bilgisine) aykırılık göstermesidir. İletişimin sorunsuz gerçekleşmesi için anlatımın net bir anlam içermesi ve bu anlamın da herkes tarafından aynı şekilde anlaşılması gerekmektedir. İyi bir anlatım için doğruluk, açıklık, duruluk, yalınlık gibi birtakım özellikler gerekir. “Doğruluk, cümlenin dil bilgisi kurallarına ve anlam özelliklerine göre eksiklik taşımamasıdır. Açıklık, sözün anlamca açık olmasıdır. Cümleyi okuyan ya da dinleyen ondan tek anlam çıkarmasıdır. Duruluk, cümlede gereksiz sözcük kullanmamaktır. Yalınlık, anlatımı süsten ve gereksiz ayrıntılardan arındırmaktır.” (Kavcar, Oğuzkan, Aksoy 2002, s. 28). Akbaş’a göre (2011, s. 293) anlatım; açıklık, duruluk ilkelerine uymalıdır ve anlatım bozukluklarının büyük bir çoğunluğu da bu ilkelere aykırılıktan kaynaklanmaktadır. Demir’e göre ise (2013, s. 632) doğru ve iyi anlatımı engelleyen, anlatımın bozuk olmasına neden olan etmenlere anlatım bozuklukları denir.

2006 yılından günümüze kadar kullanılan tüm Türkçe öğretim programları incelendiğinde programların temelde sarmal bir yaklaşımla oluşturulduğu buna karşın dil bilgisi öğretiminin doğrusal bir yaklaşımla ele alındığı görülmektedir. Anlatım bozuklukları konusu, 2006’daki Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndan 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na kadar yalnızca 8. sınıf kazanımları arasında bulunmaktaydı. Son öğretim programında “anlama dayalı anlatım bozuklukları” ve “yapıya dayalı anlatım bozuklukları” şeklinde ikiye ayrılan konu başlığı; anlama dayalı anlatım bozuklukları adıyla 7. sınıf kazanımlarına dâhil edilmiş, yapıya dayalı anlatım bozuklukları adıyla da 8. sınıf kazanımları içinde yer almıştır.

2021-2022 eğitim-öğretim yılı itibarıyla kullanımda olan 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan anlatım bozukluğu kazanımları ve bu kazanımların ortaokul kademesindeki sınıflara dağılımları şu şekildedir:

7. sınıf: *T.7.3.13. Anlatım bozukluklarını tespit eder.* (Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.)

8. sınıf: *T.8.3.8. Metindeki anlatım bozukluklarını belirler.* (Dil bilgisi yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.)

Anlatım bozukluğu, çok kapsamlı bir konudur çünkü konuşulan dilin bütün dilbilgisi, yazma/kompozisyon bilgisi ve anlambilgisi konularını içerir (İleri, 2010, s. 565). Bu konu, daha önceki dil bilgisi kazanımlarının üzerine kurulmuş olduğu için ortaokul kademesinin son sınıfı olan 8. sınıf seviyesinin son dil bilgisi konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları” başlığı altında “Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta

işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır.” (MEB, 2019, s. 3) ifadelerine yer verilmiştir. Yine aynı programda “Türkçe Dersinin Özel Amaçları” başlığı altında da “Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır.” (MEB, 2019, s. 8) ifadelerine yer verilmiştir. Görülmektedir ki program; analiz-sentez yapma becerileri gelişmiş, eleştirel düşünebilen, mantık yürütebilen, çıkarım yapabilen, çok yönlü düşünebilen, salt bilgi ezberlemeyen dolayısıyla da herhangi bir konuda tek bir noktaya odaklanmaktan ziyade birden fazla ihtimali göz önünde bulunduran ve bu özellikleri hayat becerilerine taşıyabilen bireylerin yetiştirilmesini amaçlamaktadır.

2018 tarihli Türkçe öğretim programında diğer programlardan farklı olarak sekiz adet yetkinlikten oluşan “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi” yer almıştır. Bu çerçevede yer alan yetkinliklerden biri de “Ana Dilde İletişim” adını taşımaktadır. Bu yetkinlik alanı “Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.” (MEB, 2019, s. 4) şeklinde ifade edilmiştir. Bu yetkinlik alanının hayata geçmesi için tüm konuların uygun biçimde ele alınması gerekmektedir. Dil bilgisi öğretiminin soyutluktan kurtarılıp işlevsel hâle getirilmesi alanyazında sıkça dile getirilen bir durumdur. Bu nedenle tüm dil bilgisi konuları gibi anlatım bozukluklarının da uygulamadaki öğretim programında ifade edilen yetkinliklere ulaşılmasına ve hedeflenen bireylerin yetişmesine katkı sunar biçimde ele alınıp öğretilmesi beklenmektedir.

Anlama dayalı anlatım bozuklukları, içerikleri itibarıyla dil bilgisi konuları içinde salt bilgidен en uzak, anlam konularına da en yakın konu başlığı olarak nitelendirilebilir. Öyle ki daha öncesinde öğrencilerde konuyla alakalı teorik bilgi kazanımı söz konusu olmasa da sezgisel dil bilgisi sayesinde öğrencilerin anlama dayalı anlatım bozukluklarından bazılarını belirlemeleri ve bunları düzeltmeleri söz konusu olabilir. Elbette ki programın hedeflediği öğrenci profilini taşıyan öğrenciler için bu anlatım bozukluklarını belirlemek ve düzeltmek, çok daha kolay bir iştir. Ancak unutulmamalıdır ki programın hedeflediği üst düzey düşünme ve yorumlama becerilerine sahip bireylerin yetişmesi için de bu gibi konu başlıklarından etkin biçimde yararlanmak gerekir. Bu da ilgili konunun ders kitaplarında doğru şekilde ele alınması ve öğrenme ve öğretme sürecinde de öğretmenlerin doğru rehberliğiyle gerçekleştirilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bir alanyazın taraması yapıldığında anlatım bozuklukları konusunda yapılan bazı yüksek lisans tezleri ve makalelerle karşılaşmak mümkündür. Ancak bu çalışmaların çok büyük bir kısmı yazılı anlatımlardaki anlatım bozukluklarını tespit etmeye yöneliktir. Bazı çalışmalarda ise ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden incelendiği görülmektedir. Ancak bu incelemeler ilgili kitapların tamamını kapsayan çalışmalardır. Alanyazında, Türkçe ders kitaplarındaki anlatım bozuklukları etkinliklerinin değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, öğretimi 7. sınıf seviyesinde yapılan anlama dayalı anlatım bozukluklarının ders kitaplarında hangi etkinliklerle ele alındığını incelemek, özellikle de anlatım bozukluğu bulunan cümlelerin ders kitabı hazırlayıcıları tarafından örnek cümlelerde nasıl düzeltildiğini irdelemek ve ilgili etkinliklerde anlatım bozukluğu taşıyan cümlelerin düzeltilmesinde göz ardı edilen diğer olasılıklara dikkat çekmektir.

YÖNTEM

Nitel araştırma modelinin kullanıldığı bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek 2016, s. 41). Doküman incelemesi yöntemi ise, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Bu araştırma kapsamında, birincil veri kaynakları olarak MEB tarafından basılmış ve ortaokul ile imam hatip ortaokulu kademesinin 7. sınıf seviyesinde kullanılmış iki adet Türkçe ders kitabı incelenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada 2018 tarihli son öğretim programının kullanıma girdiği 2018-2019 eğitim-öğretim yılından 2021-2022 eğitim-öğretim yılına değin Gaziantep’te okutulan iki adet 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki “anlama dayalı anlatım bozuklukları” ile ilgili etkinlikler incelenmiştir. Bu kitaplardan ilki 2020 Tarihli Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, ikincisi ise 2021 Tarihli Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’dır.

BULGULAR

2020 Tarihli Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nın İncelemesi

2018-2019, 2019-2020 ve 2020-2021 eğitim-öğretim yıllarında Gaziantep’te okutulan Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nda (MEB, 2020) anlama dayalı anlatım bozukluklarıyla ilgili etkinlikler ile bunların bulunduğu tema ve metin adları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. 2020 Tarihli Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’daki Anlatım Bozukluğu Çalışmaları

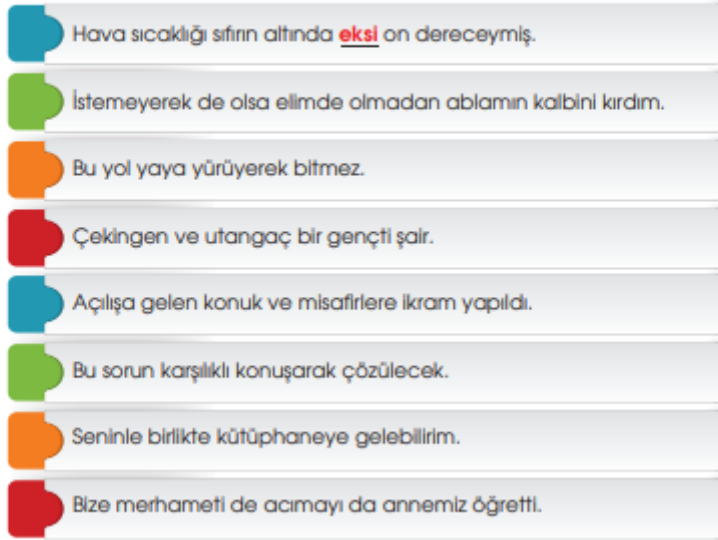
Tema	Metin	Etkinlik Numarası
Okuma Kültürü	Okumak Deyince	6 ve 7. etkinlik
	Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi	4, 5 ve 6. etkinlik
	Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz	7 ve 8. etkinlik
	İlk Çocukluk	6. etkinlik
	Tema Sonu Değerlendirme Soruları	7 ve 8. sorular
Doğa ve Evren	İlk Kar	7 ve 8. etkinlik
	Tema Sonu Değerlendirme Soruları	6. soru

“Okumak Deyince” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

“Okuma Kültürü” adlı temada bulunan “Okumak Deyince” adlı metnin 6. ve 7. etkinliklerinde (MEB, 2020, s. 169-170) anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Görsel 1’de görüleceği üzere “Okumak Deyince” adlı metnin 6. etkinliğinde gereksiz sözcük ve sözcük gruplarının kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluklarıyla ilgili cümleler verilmiştir. İlk cümle örnek olarak kitap hazırlayıcıları tarafından yapılmıştır.

6. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde gereksiz sözcük veya sözcük gruplarının kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Örnekteki gibi bu sözcüklerin altını çiziniz.

Görsel 1. "Okumak Deyince" Adlı Metnin 6. Etkinliği

Örnek olarak düzeltilen "Hava sıcaklığı sıfırın altında eksi on dereceymiş." cümlesinde "eksi" sözcüğü cümleden çıkarılabileceği gibi bu sözcük yerine "sıfırın altında" sözcük grubu da cümleden çıkarılabilirdi. Ancak her iki durumda da aynı anlam ortaya çıkmaktadır ve bu da bu araştırmanın asıl dikkat çekmek istediği soruna uymamaktadır. Dolayısıyla bu etkinlikte yer alan cümleler inceleme dışı bırakılmıştır. Ancak bu gibi etkinliklerin örnek çözümlerinde, kullanımı gereksiz olan her iki sözcük veya sözcük grubunun da kırmızıyla gösterilip bunlardan birinin cümleden çıkarılması gerektiğini ve bunun da öğrencinin tercihine kaldığını ifade etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Anlatımı bozuk cümle: "Hava sıcaklığı sıfırın altında eksi on dereceymiş."

Kitabın tercih ettiği düzeltme: "Hava sıcaklığı sıfırın altında on dereceymiş."

Alternatif düzeltme: "Hava sıcaklığı eksi on dereceymiş."

6. etkinlikteki diğer cümlelerden bazıları için de benzer eleştirileri yapmak mümkündür ancak tekrara düşmemek için bu örnekler inceleme dışı bırakılmıştır.

Görsel 2'de görüleceği üzere "Okumak Deyince" adlı metnin 7. etkinliğinde sözcüklerin yanlış anlamda kullanımlarından kaynaklanan anlatım bozukluklarıyla ilgili cümleler verilmiştir. İlk örnek cümle kitap yazarları tarafından yapılmıştır.

7. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde sözcüğün yanlış anlamda kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Sözcüklerin altını örnekteki gibi çizerek ilgili kutucuğa, doğru sözcüğü yazınız.

Bölgemizdeki birçok göl <u>kuraklık</u> tehlikesi yaşıyor.	..... kuruma
İki futbol takımı arasındaki ayrıcalık çoktu.	.....
Programımıza çok üzgün bir haberle son veriyoruz.	.....
Fiyatlar pahalı olduğundan satışlar durgun.	.....
Ormanda yetişen karaçam fidanını balkondaki saksıya ekemeyiz.	.....
İş başvurusu formuna öğretim durumumu yazmamı istediler.	.....
Yağmur yüzünden topraklarımızın verimi arttı.	.....
Fırın sahipleri un ücretlerinin yüksekliğinden yakınıyor.	.....
Tırnaklarım epey büyümüş.	.....

Görsel 2. "Okumak Deyince" Adlı Metnin 7. Etkinliği

7. etkinlikteki örneklerin birincisinde "Bölgemizde birçok göl kuraklık tehlikesi yaşıyor." cümlesine yer verilmiştir. Bu cümlede "göl" kavramı için kullanılması gereken uygun ifade "kuruma" olmasına rağmen "kuraklık" ifadesi kullanılmış ve anlatım bozukluğu ortaya çıkmıştır. Bu anlatım bozukluğu kitap hazırlayıcıları tarafından "kuraklık" kelimesi yerine "kuruma" sözcüğünün yazılmasıyla düzeltilmiştir. Ancak bu anlatım bozukluğu "göl" sözcüğü yerine "kara parçası" sözcüğünün yazılmasıyla da giderilebilirdi. Çünkü "kara parçası" ifadesini "kuraklık" ile kullanmakta herhangi bir sakınca yoktur. Göl kurur, toprak ise kuraklaşır. Fakat bu ikinci düzeltme biçiminin göz ardı edildiği görülmektedir.

Anlatımı bozuk cümle: "Bölgemizde birçok göl kuraklık tehlikesi yaşıyor."

Kitabın tercih ettiği düzeltme: "Bölgemizde birçok göl kuruma tehlikesi yaşıyor."

Alternatif düzeltme: "Bölgemizde birçok kara parçası kuraklık tehlikesi yaşıyor."

Yine 7. etkinliğin dördüncü örneğinde "Fiyatlar pahalı olduğu için satışlar durgun." cümlesine yer verilmiştir. Bu cümlede anlatım bozukluğu vardır çünkü somut bir varlık olmayan "fiyat" sözcüğü "pahalı" olarak ifade edilemez. Yani fiyatlar pahalı olamaz, "yüksek" olabilir. Pahalı olanlar ise ürünlerdir. Buna göre bu cümledeki anlatım bozukluğu "Fiyatlar yüksek olduğu için satışlar durgun." şeklinde düzeltilir. Ancak bu anlatım bozukluğunu düzeltmenin başka bir yolu daha vardır: "Ürünler pahalı olduğu için satışlar durgun." Bu düzeltme biçiminde "pahalı" ifadesinin değiştirilmesi yerine "fiyatlar" ifadesinin değiştirilmesi söz konusudur. Bu durumda ortaya çıkan düzeltilmiş cümleler şu şekildedir:

Anlatımı bozuk cümle: "Fiyatlar pahalı olduğu için satışlar durgun."

Düzeltilme 1 : "Fiyatlar yüksek olduğu için satışlar durgun."

Düzeltilme 2: "Ürünler pahalı olduğu için satışlar durgun."

Kitap hazırlayıcılarının hangi düzeltme biçimini düşündükleri bilinemez ama diğer etkinliklerde bu gibi cümleleri “tek biçimde” düzeltmeleri ve düzeltme cümlesi için “tek bir satır” ayırmaları onların birden fazla olasılığı göz ardı ettikleri izlenimini doğurmaktadır.

7. etkinliğin dokuzuncu cümlesinde de benzer bir durum söz konusudur. “Tırnaklarım epey büyümüş.” cümlesinde anlatım bozukluğu vardır çünkü tırnaklar büyümez, uzarlar. Ancak yüklemde bir değişiklik yapılmadan öznenin “büyüme” isim-fiiline uygun herhangi bir ifadeyle (mesela; el, ayak, yeğen, torun, köpek, kedi, çiçek vb.) değiştirilmesiyle de anlatım bozukluğu giderilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: “*Tırnaklarım epey büyümüş.*”

Düzeltilme 1: “*Tırnaklarım epey uzamış.*”

Düzeltilme 2: “*Çiçeklerim epey büyümüş.*”

7. etkinlikteki diğer cümlelerin bazıları için de benzer eleştirileri yapmak mümkündür ancak tekrara düşmemek için bu örnekler inceleme dışı bırakılmıştır.

“Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

“Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi” adlı metnin 4, 5 ve 6. etkinliklerinde (MEB, 2020, s. 177) anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Görsel 3’te görüleceği üzere 4. etkinlikte anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanımından kaynaklanan anlatım bozuklukları sıralanmış ve öğrencilerden bu bozukluklara sebep olan kelime veya kelime gruplarını tespit etmeleri istenmiştir. İlk cümle de örnek olarak kitap hazırlayıcıları tarafından yapılmıştır.

4. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlamca çelişen sözcüklerin kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Bu sözcüklerin altını örnekteki gibi çiziniz.

- Derginize kılı kırk yaracak şekilde bir göz attım.
- Aşağı yukarı tam üç yıldır görüşemiyoruz.
- Beyza kesinlikle haftaya gelebilir.
- Sanırım o işi mutlaka kabul edecektir.
- Eminim bu saatte İzmir’e varmış olmalı.
- Okulumuzun takımı şüphesiz bu maça iyi hazırlanmış olmalı.

Görsel 3. “Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi” Adlı Metnin 4. Etkinliği

Kitap hazırlayıcılarının düzelttikleri örnek cümle “Derginize kılı kırk yaracak şekilde bir göz attım.” şeklindedir. Hem titiz ve ayrıntılı biçimde incelemek anlamına gelen “kılı kırk yarmak” deyiimi hem de kısa bir süreliğine fazla dikkat etmeden bakmak anlamına gelen “göz atmak” deyiimi birlikte kullanıldığı için cümlede bir anlatım bozukluğu söz konusudur. Kitapta, bu cümledeki “kılı kırk yaracak” kelime grubunun altı çizilerek² bu kısmın cümledeki “göz attım” ifadesiyle çeliştiğine dikkat çekilmiş ve cümledeki anlatım bozukluğunun sebebi olarak “kılı kırk yaracak” ifadesi kabul edilmiştir. Bu durumda cümle, “Derginize bir göz attım.” şeklinde yeniden oluşur. Bu cümle ve ortaya çıkan anlam, yanlış olmamakla beraber cümleden “göz attım” ifadesinin çıkarılmasıyla da anlatım bozukluğu giderilebilirdi. Bu durumda cümle “Derginizi kılı kırk yaracak şekilde inceledim.” şeklinde oluşturulabilirdi. Ancak ders kitabı bunu göz ardı etmiştir. Bu durumda meseleye başka bir açıdan bakmak ya öğrencinin farklı düşünebilme becerisine ya da öğretmenin yetkinliğine kalmaktadır. Peki, bu soruyu her iki ihtimali de göz önünde bulundurarak cevaplamak öğrenciye neler kazandırabilirdi? Anlatım bozukluğu taşıyan cümleyi ve bu cümlelerin düzeltilmiş iki hâlini de tekrar inceleyelim:

² Aslında ilgili cümledeki kelime grubu “kılı kırk yaracak şekilde”dir. Ancak kitap hazırlayıcılarının sadece deyiime odaklandıkları ve kelime grubunu yanlış gösterdikleri görülmektedir.

Anlatımı bozuk cümle: “Derginize kılı kırk yaracak şekilde bir göz attım.”

Kitabın tercih ettiği düzeltme: “Derginize bir göz attım.”

Alternatif düzeltme: “Derginizi kılı kırk yaracak şekilde inceledim.”

Ders kitabının da tercih ettiği birinci olasılıkta cümleden yalnızca bir kelime grubu çıkarılmakta, geriye kalan kısım aynen yazılmaktadır. Ancak kitabın göz ardı ettiği ikinci ihtimalde yüklem değişmek zorundadır. Öğrenci cümlede zarf görevinde kullanılan “kılı kırk yaracak şekilde” kelime grubundan hareketle anlamsal bütünlüğü sağlayacak yeni bir fiil bulmalıdır. Bu fiilin “incele-” olduğunu varsayalım. Ancak bu durumda ilk cümlede yönelme hâl ekini alıp yer tamlayıcısı görevinde bulunan “derginize” ifadesinin de geçişli fiilin (incele-) çatısına uygun şekilde belirtme hâl eki alıp nesne görevine girmesi gerekir. Görülmektedir ki ikinci ihtimali de göz önüne almak her şeyden önce öğrenciye bir sorun karşısında çok yönlü düşünmek gerektiği bilincini verir. Ayrıca cümleyi ikinci şekilde düzeltmek hem anlam hem de daha fazla dil bilgisi kuralının işe koşulması yönüyle daha üst düzey bir düzeltme izlenimi vermektedir.

4. etkinliğin ikinci örneğinde “Aşağı yukarı tam üç yıldır görüşemiyoruz.” cümlesi ya “aşağı yukarı” ifadesinin cümleden çıkarılmasıyla *kesinlik* anlamı bildirecek biçimde ya da “tam” kelimesinin cümleden çıkarılmasıyla *yaklaşıklık* anlamı bildirecek biçimde düzeltilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: “Aşağı yukarı tam üç yıldır görüşemiyoruz.”

Düzeltilme 1: “Tam üç yıldır görüşemiyoruz.”

Düzeltilme 2: “Aşağı yukarı üç yıldır görüşemiyoruz.”

4. etkinliğin üçüncü örneğinde “Beyza kesinlikle haftaya gelebilir.” cümlesi ya “kesinlikle” ifadesinin cümleden çıkarılmasıyla *olasılık/tahmin* anlamı bildirecek biçimde ya da “gelebilir” çekimli fiilinin “gelir/gelecek” şeklinde çekimlenmesiyle *kesinlik* anlamı bildirecek biçimde düzeltilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: “Beyza kesinlikle haftaya gelebilir.”

Düzeltilme 1: “Beyza haftaya gelebilir.”

Düzeltilme 2: “Beyza kesinlikle haftaya gelir.”

4. etkinliğin dördüncü örneğinde “Sanırım o işi mutlaka kabul edecektir.” cümlesi ya “sanırım” sözcüğünün cümleden çıkarılmasıyla *kesinlik* anlamı bildirecek biçimde ya da “mutlaka” sözcüğünün ve çekimli fiildeki bildirme ekinin cümleden çıkarılmasıyla *tahmin* anlamı bildirecek biçimde düzeltilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: “Sanırım o işi mutlaka kabul edecektir.”

Düzeltilme 1: “O işi mutlaka kabul edecektir.”

Düzeltilme 2: “Sanırım o işi kabul edecek.”

4. etkinliğin beşinci örneğinde “Eminim bu saatte İzmir’e varmış olmalı.” cümlesi ya “eminim” sözcüğünün cümleden çıkarılmasıyla *tahmin* anlamı bildirecek biçimde ya da “olmalı” sözcüğünün cümleden çıkarılıp yükleme bildirme ekinin eklenmesiyle *kesinlik* anlamı verecek biçimde düzeltilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: “Eminim bu saatte İzmir’e varmış olmalı.”

Düzeltilme 1: “Bu saatte İzmir’e varmış olmalı.”

Düzeltilme 2: “Eminim bu saatte İzmir’e varmıştır.”

4. etkinliğin altıncı ve son örneğinde “Okulumuzun takımı bu maça şüphesiz iyi hazırlanmış olmalı.” cümlesi ya “şüphesiz” sözcüğünün cümleden çıkarılmasıyla *beklenti/gereklilik* anlamı bildirecek biçimde ya da “olmalı” sözcüğünün cümleden çıkarılmasıyla *çıkarım* anlamı

bildirecek biçimde düzeltilebilir. Ayrıca bu cümle “olmalı” sözcüğünün cümleden çıkarılmasının ardından yüklemde yapılacak uygun kip değişiklikleriyle üçüncü, dördüncü şekillerde de düzeltilebilir. Bu durumda eğer yüklem görülen geçmiş zaman kipiyle çekimlenirse cümle *kesinlik* anlamı, gelecek zaman kip ekiyle çekimlenirse de *güçlü tahmin/güçlü beklenti* anlamı kazanır.

Anlatımı bozuk cümle: “Okulumuzun takımı bu maça süphesiz iyi hazırlanmış olmalı.”

Düzeltilme 1: “Okulumuzun takımı bu maça iyi hazırlanmış olmalı.” (Beklenti/gereklilik)

Düzeltilme 2: “Okulumuzun takımı bu maça süphesiz iyi hazırlanmış.” (Çıkarım)

Düzeltilme 3: “Okulumuzun takımı bu maça süphesiz iyi hazırlandı.” (Kesinlik)

Düzeltilme 4: “Okulumuzun takımı bu maça süphesiz iyi hazırlanacak.” (Güçlü tahmin/güçlü beklenti)

Görsel 4’te görüleceği üzere “Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi” adlı metnin 5. etkinliğinde sözcüklerin cümlede yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozukluklarıyla ilgili örnekler verilmiş ve ilk örnek de kitap hazırlayıcıları tarafından yapılmıştır.

5. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde sözcüklerin yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Cümlelerin doğru şeklini örnekteki gibi yazınız.

İzinsiz inşaata girilmez.
<u>İnşaata izinsiz girilmez.</u>
Bu çorba fazla dışarıda kaldığı için bozulmuş.
Yeni eve girdim ki sen aradın.
Otuz iki oya karşı yirmi altı oyla sınıf başkanı seçildim.
Ağırsız kulak delinir.
Yeni kazağımı giymiştim ki kapının zili çaldı.

Görsel 4. “Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi” Adlı Metnin 5. Etkinliği

Buna göre anlatım bozukluğu taşıyan “İzinsiz inşaata girilmez.” cümlesinde “izinsiz” kelimesi inşaat kelimesinden önce gelerek sıfat görevinde kullanılmıştır. Oysa “izinsiz” sözcüğü “girilmez” çekimli fiilinden önce gelip zarf görevinde kullanılmalıdır: “İnşaata izinsiz girilmez.” Yani izinsiz olan şey inşaat değildir. Cümlede, inşaata girme eyleminin izinsiz yapılamaması gerektiği belirtilmektedir. Bu cümlelerin bu şekilde düzeltilmesi doğrudur ancak bu durum, cümlede bir anlatım bozukluğu olduğunu peşinen kabul etmek anlamına gelir. Oysa bazen bu gibi cümlelerde anlatım bozukluğu varmış gibi görünse de herhangi bir bozukluk olmayabilir. Yani bazı durumlarda zarf görevinde kullanılması gereken kelimelerin sıfat görevinde kullanılması yanlış olmayabilir. “İzinsiz inşaata girilmez.” örneği üzerinden düşünürsek buradaki inşaat gerçekten de izinsiz (kaçak/ruhsatsız/kayıt dışı yapı) olabilir ve bu özellikteki bir binaya girilmesi de istenmiyor olabilir. Bu, bağlamdan hareketle varılabilecek bir sonuçtur.

5. etkinliğin üçüncü örneğinde “Yeni eve girdim ki sen aradın.” cümlesi verilmiş ve öğrencilerin cümlede sıfat görevinde kullanılan “yeni” sözcüğünü ilk çekimli fiilden hemen önce getirip zarf görevinde kullanmaları beklenmiştir. Bu durumda cümle şöyle şekillenir: “Eve yeni girdim ki sen aradın.” Bu durumda “yeni” sözcüğü zaman zarfı görevi üstlenir ve anlatım bozukluğu

giderilir. Ancak başa döndüğümüzde yeni kelimesinin sıfat göreviyle “ev” sözcüğünü niteleme olasılığını da göz ardı etmemek gerekir. Gerçekten de ev yeni olabilir ve ilgili kişi yeni olan bir eve girdiği anda diğer kişi onu aramış olabilir. Aynı durum 5. etkinliğin altıncı örneği için de geçerlidir. “Yeni kazağımı giymiştim ki kapının zili çaldı.” cümlesi, “Kazağımı yeni giymiştim ki kapının zili çaldı.” şeklinde düzeltilebileceği gibi ilgili kazağın yeni olma olasılığıyla cümlede herhangi bir anlatım bozukluğunun olmadığı da söylenebilir.

Görsel 5’te görüleceği üzere “Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi” adlı metnin 6. etkinliğinde ise anlam belirsizliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları örneklendirilmiştir.

6. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlam belirsizliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Anlam belirsizliğinin nedenini cümlelerin karşısına, cümlelerin doğru şeklini ise verilen boşluğa yazınız.

Genç postacıya adresi sordu.	Nedeni▶	
O dosyaları dikkatle inceledi.	Nedeni▶	
Çizimlerini çok beğendim.	Nedeni▶	
Küçük eve koşa koşa gitti.	Nedeni▶	
İnsan kaynakları servisi iletişim bilgilerini istedi.	Nedeni▶	
Buralara geldiğine hâlâ inanamıyorum.	Nedeni▶	

Görsel 5. “Dîvânu Lugâti’t-Türk’ün Bulunuş Hikâyesi” Adlı Metnin 6. Etkinliği

Bu etkinlikteki “Genç postacıya adresi sordu.” cümlesinde “genç” olan kişi postacı mıdır, yoksa “genç olma durumu” postacıya adres soran kişinin bir niteliği midir? İşte bu belirsizdir. Eğer postacı genç ise cümlede herhangi bir anlatım bozukluğu yoktur ve dolayısıyla herhangi bir değişiklik yapmaya da gerek yoktur. Eğer genç olan kişi, postacıya adres soran kişi ise bu durumda genç kelimesi özne görevine girer ve kendisinden sonra virgöl konulmalıdır: “Genç, postacıya adresi sordu.” Sonuç olarak her iki anlam da olasıdır. Ancak kitap -bu örneğe bu etkinlikte yer verdiklerine göre- bağlamdan kopuk olmasına rağmen doğru olma olasılığı eşit olan bu iki cümleden yalnızca birini doğruymuş gibi kabul edip anlatım bozukluğunu düzeltmenin tek yolunu da öznenin sonra virgülün kullanılması olarak kabul etmiştir. Yani kitap hazırlayıcılarına göre genç olan kişi, postacıya adres soran kişidir.

Aynı durum bu etkinlikte yer alan “O dosyaları dikkatle inceledi.” ve “Küçük eve koşa koşa gitti.” örnekleri için de geçerlidir. Bağlam tam olarak bilinmediği sürece bu gibi cümlelerde özneyi belirten virgöl kullanımının şart olduğunu düşünmek doğru bir yaklaşım değildir.

“Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

“Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz” adlı metnin 7 ve 8. etkinliklerinde (MEB, 2020, s. 186) anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalarına yer verilmiştir.

“Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz” adlı metnin 7. etkinliğinde deyim ve atasözlerinin yanlış kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluklarıyla ilgili cümleler verilmiştir. Ancak bu cümleler bu çalışmanın amacına uygun olmadığından inceleme dışı bırakılmıştır.

Görsel 6’da görüleceği üzere “Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz” adlı metnin 8. etkinliğinde mantık hatasından kaynaklanan anlatım bozukluklarıyla ilgili cümlelere yer verilmiştir.

8. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde mantık hatasından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Anlatım bozukluğunun sebebini örnekteki gibi yazınız.

- 1 Köşedeki oyuncakçıya uçan helikopter gelmiş.
Helikopter zaten uçar.
- 2 Bu yazıyı değil okumak, anlamak bile imkânsız.
.....
- 3 Bu hastalık ölüme, hatta felce bile neden olabilir.
.....
- 4 Durmadan çay ve çekirdek yenilen bu yerden hızla uzaklaştı.
.....
- 5 Köyün muhtarı geçmişe ait planlarını anlattı.
.....
- 6 Gelecek güzel günlere özlem duyuyorum.
.....

Görsel 6. “Okumak Ayrıcalıktır, Herkes Okuyamaz” Adlı Metnin 8. Etkinliği

Bu etkinlikteki dördüncü cümlede “Durmadan çay ve çekirdek yenilen bu yerden hızla uzaklaştı.” biçiminde anlatım bozukluğu taşıyan bir örneğe yer verilmiştir. Kitap hazırlayıcılarına göre “yenilen” ifadesi, “çay” ve “çekirdek” nesnelere her ikisi için de ortak kullanılmıştır ancak bu bir mantık hatasıdır. Çünkü “yenilme” eylemi “çekirdek” nesnesi için uygun olmasına rağmen “çay” nesnesi için uygun değildir. Dolayısıyla cümlede anlatım bozukluğu vardır ve bozukluk “çay” ifadesinden sonra “içilen” sözcüğünün getirilmesiyle düzeltilebilir. Ancak aynı cümle iki ayrı nesne için iki ayrı fiilimsinin kullanılması yerine ortak kullanımı her ikisini de karşılayabilecek uygun bir sözcükle de düzeltilebilirdi. Mesela bu sözcük “tüketilen” ifadesi olabilirdi. Bu durumda da cümle şöyle olurdu: “Durmadan çay ve çekirdek tüketilen bu yerden hızla uzaklaştı.”

Anlatımı bozuk cümle: “Durmadan çay ve çekirdek yenilen bu yerden hızla uzaklaştı.”

Düzeltilme 1: “Durmadan çay içilen ve çekirdek yenilen bu yerden hızla uzaklaştı.”

Düzeltilme 2: “Durmadan çay ve çekirdek tüketilen bu yerden hızla uzaklaştı.”

8. etkinlikteki diğer cümlelerin bazıları için de benzer eleştirileri yapmak mümkündür ancak tekrara düşmemek için bu örnekler inceleme dışı bırakılmıştır.

“İlk Çocukluk” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

Görsel 7’de görüleceği üzere “İlk Çocukluk” adlı metnin 6. etkinliğinde (MEB, 2020, s. 189) anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

6. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlam yönünden anlatım bozukluğu içeren cümlelerdeki anlatım bozukluklarını örnekteki gibi bularak altını çiziniz. Anlatım bozukluklarının sebebinin cümlelerin karşısına yazınız.	
Geçen sene de vine böyle olmuştu.	gereksiz sözcük kullanımı
Eli uzun biridir, herkesi tanır.	
Salı günü mutlaka ben de yarışmaya katılabiliyim.	
Esen meltem rüzgârına karşı oturduk sahilde.	
Eğirdir Gölü'nde inanılmaz çoğunlukta sazan balığı var.	
Hastalandığımda çok dedemle ilgilenemediğim için üzgünüm.	
Ona sözüm var, dediklerini yapmaya zorunluyum.	
Zanlı, sorguda suçunu kendi ağızıyla itiraf etti.	
Son gördüğümünden beri saçlarını büyütmüşsün.	
Onun karşısında rahat düşüncelerinizi ifade edebilirsiniz.	
Yoldaki buzlanma araçların kaza yapma şansını artırır.	
Savaş yıllarındaki koşul ve şartlar Anadolu halkını zorluyordu.	
Aşağı yukarı tam bir aydır sonuçların açıklanmasını bekliyoruz.	

Görsel 7. "İlk Çocukluk" Adlı Metnin 6. Etkinliği

Bu etkinlikte anlam yönünde anlatım bozukluğu taşıyan bazı cümleler verilmiş ve bu anlatım bozukluklarının nedenlerinin bulunması istenmiştir. 6. etkinliğin ikinci örneğinde de "Eli uzun biridir, herkesi tanır." cümlesi verilmiştir. Büyük olasılıkla kitap hazırlayıcılarına göre bu anlatım bozukluğunun nedeni yanlış deyim kullanımıdır. Bu yanlış da değildir. Çünkü "herkesi tanımak, sözü geçmek" durumu "eli uzun olmak" ile değil "kolu uzun olmak" ile ifade edilmelidir." Ancak cümledeki "eli uzun" ifadesi de "hırsızlar" için kullanılan bir başka deyimdir ve cümlemin devamında yapılacak bir değişiklikle anlatım bozukluğu pekâlâ yine giderilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: "Eli uzun biridir, herkesi tanır."

Düzeltilme 1: "Kolu uzun biridir, herkesi tanır."

Düzeltilme 2: "Eli uzun biridir, herkesi soyar."

6. etkinlikteki diğer cümlelerin bazıları için de benzer eleştirileri yapmak mümkündür ancak tekrara düşmemek için bu örnekler inceleme dışı bırakılmıştır.

Görsel 8'de görüleceği üzere 6. temaya ait "Tema Sonu Değerlendirme Soruları"nın yedincisinde anlatım bozukluğu bulunan cümleler ve bazı anlatım bozukluğu nedenleri bir tablo biçiminde verilmiş, öğrencilerden de uygun eşleştirmeleri yapmaları istenmiştir.

7. Aşağıdaki tabloda anlatım bozukluğu bulunan cümleler ve bazı anlatım bozukluğu nedenleri verilmiştir. Anlatım bozukluğu olan cümlelerle nedenlerini eşleştiriniz.	
A Son eserini, yaşamında edindiği deneyimlerinden yola çıkarak kaleme almış.	Anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanımı.
B Sıkıca giyinmemesi hastalanmasına vesile oldu.	Gereksiz sözcük kullanımı.
C Bugün okula gitmedim, bütün gün bomboş odamda oturdum.	Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı.
D Hava çok soğuk, mutlaka evsizler üşüyor olmalı.	Sözcüğün yanlış yerde kullanımı.
	Anlam belirsizliği.

Görsel 8. Kitabın 6. Temasına Ait "Tema Sonu Değerlendirme Soruları"nın Yedincisi

Bu eşleştirmenin üçüncü cümlesi “Bugün okula gitmedim, bütün gün bomboş odamda oturdum.” biçimindedir. Kitabın sonunda yer alan “Tema Sonu Değerlendirme Soruları Cevap Anahtarı” incelendiğinde görülmektedir ki bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni “sözcüğün yanlış yerde kullanımı”dır. Bu durumda “bomboş” sözcüğünün kullanıldığı yer yanlıştır ve cümle şu şekilde düzeltilmelidir: “Bugün okula gitmedim, bütün gün odamda bomboş oturdum.” Bu düzeltme biçimi elbette doğrudur ancak gözden kaçan nokta şudur ki bağlamdan kopuk biçimde ele alınan bu cümlede aslında herhangi bir anlatım bozukluğunun olmaması da olasıdır. Yani o gün okula gitmeyen özne, bütün gün boyunca gerçekten de “bomboş olan bir odada” oturmuş olabilir. Bu, bağlamdan bağımsız şekilde bilinebilecek bir durum değildir. Fakat şartların eşit olduğu iki olasılıktan birinin doğruymuş gibi ele alınması meseleye çok yönlü bakmayı baltalamak demektir.

Görsel 9’da da görüleceği üzere aynı değerlendirme sorularının sekizincisinde çoktan seçmeli bir soruda öğrencilere dört cümle verilmiş ve onlardan anlatım bozukluğu bulunan cümleyi bulmaları istenmiştir.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?
- A) Bahçeye diktiğimiz ceviz fidanları kurumuş mu?
- B) Karıncalar kendilerinden çok daha büyük ve ağır yiyecekleri taşıyabilir.
- C) Ahmet’i top oynarken gördüm.
- D) Kuyumcunun camında “Kulak ağrısız delinir.” yazıyordu.

Görsel 9. Kitabın 6. Temasına Ait “Tema Sonu Değerlendirme Soruları”nın Sekizincisi

Cevap anahtarına göre bu sorunun doğru cevabı c seçeneğidir. Bu durumda anlatım bozukluğunun nedeni “anlam belirsizliği” olarak ifade edilebilir. Çünkü kitaba göre top oynayan kişinin özne mi yoksa Ahmet mi olduğu belli değildir. Yani özne mi top oynarken Ahmet’i görmüştür yoksa özne, top oynayan Ahmet’i mi görmüştür? İşte bu belirsizlik, anlatım bozukluğunun gerekçesi gösterilmiştir. Ancak hemen vurgulamak gerekir ki buradaki asıl sorun verilen örnek cümlelerin yine bağlamdan kopuk olmasıdır. Aslında anlatım yönünden kesin olarak bir kusuru olmayan bu ve benzeri cümleleri, bağlam eksikliği gerekçesiyle anlatım bozukluğu bulunan cümleler diye kabul etmek doğru bir yaklaşım değildir. Bu cümlede top oynayan kişi özne ise (ben) anlatım bozukluğunu düzeltmek için nesne (Ahmet’i) ile zarf tamlayıcısı (top oynarken) arasında yer değişikliği yapmak yeterli olacaktır: “(Ben) Top oynarken Ahmet’i gördüm.” Fakat top oynayan kişi Ahmet ise bu durumda cümle üzerinde yapılabilecek biçimsel bir değişiklik söz konusu değildir. Bu durumda kesin olarak cümlede anlatım bozukluğu var demek de doğru değildir.

“İlk Kar” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

“Doğa ve Evren” adlı temadaki “İlk Kar” adlı metnin 7 ve 8. etkinliklerinde (MEB, 2020, s. 186) anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Görsel 10’da görüleceği üzere “İlk Kar” adlı metnin 7. etkinliğinde anlatım bozukluğu olan cümleler verilmiş ve öğrencilerden örnekteki gibi bu hataları bulup yazmaları istenmiştir.

7. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlatımla ilgili bazı hatalar yapılmıştır. Bu hataları bulup örnekteki gibi düzeltiniz.	
Yeni makinemle kardeşimin resmini çekeceğim.	"Resim" yerine "fotoğraf" kelimesi gelmelidir."
Olmuş olayları tüm seyirciler izlemiştir.	.....
Yeni senaryoyu ayrıntı ve detaylarıyla inceliyorum.	.....
İlk olayı duyduğunda tepkisi ne olmuştu?	.....
Ünlü yazarın doğumunun 100. yılını törenle andık.	.....
Babası 800'e karşı 756 oyla muhtar seçildi.	.....
Komşularını sever, onlara dil uzatırdı.	.....
İtirazlarına daha henüz bir cevap veremedik.	.....
Hırsız, adamın çantasını zorla çaldı.	.....
Hazırlıklar mutlaka bitmiş olmalı.	.....

Görsel 10. "İlk Kar" Adlı Metnin 7. Etkinliği

Bu etkinlikteki beşinci örnekte "Ünlü yazarın doğumunun 100. yılını törenle andık." cümlesine yer verilmiştir. Cümledeki "andık" sözcüğü yerine "kutladık" sözcüğünün yazılmasıyla anlatım bozukluğu giderilebilir: "Ünlü yazarın doğumunun 100. yılını törenle kutladık." Ancak bunun yanında cümledeki "doğum" ifadesi "ölüm" ifadesiyle değiştirilerek de anlatım bozukluğu giderilebilir ve yapılacak birkaç şekil değişikliğiyle cümle yeniden şu şekilde kurulabilirdi: "Ünlü yazarı ölümünün 100. yılında törenle andık."

Anlatımı bozuk cümle: "Ünlü yazarın doğumunun 100. yılını törenle andık."

Düzeltilme 1: "Ünlü yazarın doğumunun 100. yılını törenle kutladık."

Düzeltilme 2: "Ünlü yazarı ölümünün 100. yılında törenle andık."

Aynı etkinlikteki altıncı örnek olan "Babası 800'e karşı 756 oyla muhtar seçildi." cümlesi ya "Babası 756'ya karşı 800 oyla muhtar seçildi." biçiminde ya da "Babası 800'e karşı 756 oyla muhtarlığı kaybetti." biçiminde düzeltilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: "Babası 800'e karşı 756 oyla muhtar seçildi."

Düzeltilme 1: "Babası 756'ya karşı 800 oyla muhtar seçildi."

Düzeltilme 2: "Babası 800'e karşı 756 oyla muhtarlığı kaybetti."

Yine 7. etkinliğin yedinci örneğindeki "Komşularını sever, onlara dil uzatırdı." Sıralı cümlelerinde yanlış deyim kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Buradaki anlatım bozukluğu ikinci yüklemde, ilk cümledeki "sever" yüklemine uygun bir deyim tercih edilmesiyle (kol kanat germek gibi) düzeltilebilir: "Komşularını sever, onlara kol kanat gererdi." Ancak cümledeki deyim dokunmadan sıralı cümlelerin ilkinin yüklemine olumsuz çekimlenmesiyle de bir düzeltme yapılabilir.

Anlatımı bozuk cümle: "Komşularını sever, onlara dil uzatırdı."

Düzeltilme 1: "Komşularını sever, onlara kol kanat gererdi."

Düzeltilme 2: "Komşularını sevmez, onlara dil uzatırdı."

7. etkinlikteki diğer cümlelerin bazıları için de benzer eleştirileri yapmak mümkündür ancak tekrara düşmemek için bu örnekler inceleme dışı bırakılmıştır.

Görsel 11'de görüleceği üzere kitabın 7. teması olan "Doğa ve Evren" adlı temadaki "İlk Kar" adlı metnin 8. etkinliğinde anlatım bozukluğu olan cümleler verilmiş ve öğrencilerden bu hataların nedenlerini bulup yazmaları istenmiştir.

8. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde geçen anlatım bozukluklarını bularak sebebini örnekteki gibi boşluğa yazınız.

- 1 Eminim kupayı aldığımızı sınıf arkadaşlarımız duymuş olmalı.
Anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanılması.
- 2 Bugün komşumuzun burnundan düşen bin parçaydı.
- 3 Yapışık binalarda oturmak insanı mutsuz ediyor.
- 4 Sisli havalarda kaza yapma şansımız artar.
- 5 Size verilen ücretli küçümsemeniz doğru mu?
- 6 Başarı için sürekli çalışmak gerekir.
- 7 Öğrencilere yeni ders programını hatırlatacağım.
- 8 Annemle babamın çok benzer ve ortak yönleri vardı.
- 9 Anahtarlarını masanın üzerinde bulamamış.

Görsel 11. “İlk Kar” Adlı Metnin 8. Etkinliği

Bu etkinlikteki örneklerin dokuzuncusunda “Anahtarlarını masanın üzerinde bulamamış.” cümlesi anlatım bozukluğu taşıyan cümle olarak verilmiştir. Kitaba göre bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni “anlam belirsizliği”dir. Çünkü cümledeki anahtarların ikinci tekil şahsa mı (senin) yoksa üçüncü tekil şahsa mı (onun) ait olduğu belli değildir: “(Senin/Onun) Anahtarlarını masanın üzerinde bulamamış.” Ancak unutulmamalıdır ki bağlam bilinmediği sürece bu gibi cümlelerde de herhangi bir anlatım bozukluğunun söz konusu olduğundan emin olunamaz. Buradaki sorun cümlelerin bağlamdan kopuk ele alınmasıdır. Cümleyi bağlamdan kopuk vermek ve sonra da bu gerekçeyle cümlede anlatım bozukluğunun bulunduğunu ifade etmek doğru bir yaklaşım değildir. Aksi durumda ise zaten tamlanandan (anahtarlarını) önce uygun tamlayanın (senin/onun) yazılması gerekmektedir.

7. temaya ait “Tema Sonu Değerlendirme Soruları”nda yer verilen anlatım bozukluğu sorusu, tekrara düşmemek için inceleme dışı bırakılmıştır.

2021 Tarihli Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın İncelemesi

2021-2022 eğitim-öğretim yılı itibarıyla Gaziantep'te okutulan Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki (MEB, 2021) anlatım bozukluklarıyla ilgili etkinlikler ve bunların bulunduğu tema ve metin adları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. 2021 Tarihli Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki Anlatım Bozukluğu Çalışmaları

Tema	Metin	Etkinlik Numarası
Sanat	Âşık Veysel Şatıroğlu	7 ve 8. Etkinlik
	Geleneksek Türk Sanatlarından Ebru	6. etkinlik
	Ağaçtan Oyma Su Tası	7. etkinlik
	Yaşayan İnsan Hazinesi	7. etkinlik
	Tema Değerlendirme Soruları	5. soru

“Âşık Veysel Şatıroğlu” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

“Sanat” adlı temada bulunan “Âşık Veysel Şatıroğlu” adlı metnin 7 ve 8. etkinliklerinde (MEB, 2021, s. 237) anlatım bozukluklarıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir. “Âşık Veysel Şatıroğlu” adlı metnin 7. etkinliğinde altı adet cümle sıralanmış ve öğrencilerden bunlardan anlatım bozukluğu taşıyanları bulmaları istenmiştir. Ancak bu etkinlik bu çalışmanın amacına uygun olmadığı için inceleme dışı bırakılmıştır.

“Âşık Veysel Şatıroğlu” adlı metnin 8. etkinliğindeki bazı cümlelerin de daha önce eleştirileri yapılan örneklerle benzerlik gösterdikleri görülmektedir. Tekrara düşmemek için bu örnekler de inceleme dışı bırakılmıştır.

“Geleneksek Türk Sanatlarından Ebru” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

Görsel 12’de görüleceği üzere “Geleneksek Türk Sanatlarından Ebru” adlı metnin 6. etkinliğinde (MEB, 2021, s. 244) anlatım bozukluğu bulunan cümleler verilmiş, öğrencilerden de bunların nedenlerini yazmaları istenmiştir.

6.Etkinlik Verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarının nedenini yay ayrıç içine yazınız.

Kasabaya yalnız gitmeye çekindiği için babasıyla birlikte gitmişti.
( )

Evimizin önünü kapsayan çöplerden bir an önce kurtulmalıyız.
( )

Elbette, ben de aynı fikirde olduğumuzu sanıyorum.
( )

Gürültüden rahatsız olunca hepimizi kafasından savdı.
( )

Öğretmen, izinsiz dersten çıkanlara kızardı.
( )

Sizinle sık sık hatta arada bir görüşmek isterim.
( )

Dün karşılaştığımızda Ömer, bana okul arkadaşını tanıttı.
( )

Görsel 12. “Geleneksek Türk Sanatlarından Ebru” Adlı Metnin 6. Etkinliği

Bu örneklerden altıncı cümle “Sizinle sık sık hatta arada bir görüşmek isterim.” biçimindedir. Cümlede “sıralama ve mantık hatasından kaynaklı” anlatım bozukluğu vardır çünkü “hatta” sözcüğü, kullanıldığı cümleye “dahası” anlamını kazandıran bir pekiştirme bağlacıdır.

Dolayısıyla “hatta” ifadesinden sonra kullanılan zarf, önce kullanılan zarfın pekiştirilmiş hâli olmalıdır. Bu durumda anlatım bozukluğu sıralanan zarfların yer değiştirmesiyle şu şekilde giderilebilir: “Sizinle arada bir hatta sık sık görüşmek isterim.” Ancak bu cümlede kullanılan pekiştirme bağlacı (hatta) yerine başka bir bağlacın kullanılmasıyla da (mesela “veya” gibi) anlatım bozukluğu giderilebilir: “Sizinle sık sık veya arada bir görüşmek isterim.” Bu durumda cümledeki anlatım bozukluğunun nedenini “sıralama ve mantık hatası” olmaktan ziyade “yanlış bağlaç kullanımı” veya “yanlış sözcük kullanımı” gibi gerekçelere dayandırılabilir.

Anlatımı bozuk cümle: “Sizinle sık sık hatta arada bir görüşmek isterim.”

Düzeltilme 1: “Sizinle arada bir hatta sık sık görüşmek isterim.”

Düzeltilme 2: “Sizinle sık sık veya arada bir görüşmek isterim.”

“Ağaçtan Oyma Su Tası” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

Görsel 13’te görüleceği üzere “Ağaçtan Oyma Su Tası” adlı metnin 7. etkinliğinde (MEB, 2021, s. 252) anlam yönünden anlatım bozukluğu bulunan cümleler verilmiş, öğrencilerden de bunların doğrularını yazmaları istenmiştir. İlk cümle örnek olarak kitap hazırlayıcıları tarafından yapılmıştır.

7.Etkinlik Aşağıda verilen cümlelerdeki anlam yönünden anlatım bozukluklarını bularak cümlelerin doğrularını örnekteki gibi yazınız.

Annem, yeni evimizin bahçesine fidanlar ekti.
Annem, yeni evimizin bahçesine fidanlar dikti.

Ressam olarak doğduğu köye geri geldi.

Eminim bu saatlerde ödevini bitirmiş olmalı.

Gerçek sanatçı, yaptlarıyla ilgili eleştiri ve tenkitleri önemsemelidir.

Son yıllarda ülkemizde üretilen mobilyalar dışarı ihraç ediliyor.

Tiyatroya verilen değer, geçen yıllara göre yüzde yüz çoğaldı.

Dün işe gitmedim, bomboş evde oturdum.

Küçük kız, kulağıma eğilerek alçak sesle bir şeyler fısıldadı.

Görsel 13. “Ağaçtan Oyma Su Tası” Adlı Metnin 7. Etkinliği

Bu etkinlikteki ilk cümle kitap tarafından doğru bir şekilde düzeltilmişse de anlatım bozukluğu “ek-” fiiline uygun bir nesnenin (“tohum” gibi) kullanılmasıyla da düzeltilebilirdi.

Anlatımı bozuk cümle: “Annem, yeni evimizin bahçesine fidanlar ekti.”

Kitabın tercih ettiği düzeltme: “Annem, yeni evimizin bahçesine fidanlar dikti.”

Alternatif düzeltme: “Annem, yeni evimizin bahçesine tohum ekti.”

7. etkinlikteki sekizinci örnek “Küçük kız, kulağıma eğilerek alçak sesle bir şeyler fısıldadı.” şeklindedir. Bu cümlede “alçak sesle” ve “fısıldadı” ifadelerinin birlikte kullanımı gereksiz sözcük kullanımından kaynaklı anlatım bozukluğunun kanıtı olabilir. Muhtemeldir ki kitap hazırlayıcıları da böyle düşünmüşlerdir. Ancak aynı cümlede “fısıldadı” sözcüğü yerine “söyledi” sözcüğünün yazılmasıyla da anlatım bozukluğu giderilebilir. Bu durumda anlatım bozukluğunun nedeni “gereksiz sözcük kullanımı” olarak değil de “yanlış sözcük kullanımı” olarak ifade edilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: “Küçük kız, kulağıma eğilerek alçak sesle bir şeyler fısıldadı.”

Düzeltilme 1: “Küçük kız, kulağıma eğilerek bir şeyler fısıldadı.”

Düzeltilme 2: “Küçük kız, kulağıma eğilerek alçak sesle bir şeyler söyledi.”

7. etkinlikteki diğer cümlelerin bazıları için de benzer eleştirileri yapmak mümkündür ancak tekrara düşmemek için bu örnekler inceleme dışı bırakılmıştır.

“Yaşayan İnsan Hazinesi” Metnine Ait Örneklerin İncelenmesi

Görsel 14’te görüleceği üzere “Yaşayan İnsan Hazinesi” adlı metnin 7. etkinliğinde (MEB, 2021, s. 258) anlatım bozuklukları çalışmalarına rastlanmaktadır.

7.Etkinlik Aşağıda, anlatım bozukluğu olan cümlelerle anlatım bozukluğunun nedenleri verilmiştir. Bu cümlelerdeki anlatım bozukluklarını nedenleri ile eşleştiriniz. (Birden fazla eşleştirme yapabilirsiniz.)

☐ Halam, çorabı çok güzel dokur.	
☐ Şüphesiz bu tabloyu Ayşe Hanım yapmış olmalı.	
☐ Çok güneşte kaldığı için hasta olmuş.	1. Gereksiz sözcük kullanımı
☐ Kışın en güzel aylardan biridir ocak, şubat.	2. Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı
☐ Matematikten yüksek not aldığını öğrenince etekleri tutuştu.	3. Sözcüğün yanlış yerde kullanımı
☐ Araba fiyatları çok pahalı olduğu için satışlar azaldı.	4. Anlamca çelişen sözcüklerin kullanımı
☐ Kargonuz ücretsiz eve teslim edilir.	5. Sıralama ve mantık yanlışlığı
☐ Bundan sonra siz de artık bisiklet sürerabilirsiniz.	6. Deyimin yanlış anlamda kullanımı

Görsel 14. “Yaşayan İnsan Hazinesi” Adlı Metnin 7. Etkinliği

7. etkinliğin beşinci örneğindeki “Matematikten yüksek not aldığını öğrenince etekleri tutuştu.” cümlesinde “deyimin yanlış anlamda kullanımı” kaynaklı bir anlatım bozukluğu vardır³. Bu, doğru bir tespittir ancak cümledeki anlatım bozukluğu deyim müdahale edilmeden “yüksek” sözcüğünün “düşük” sözcüğüyle değiştirilmesiyle de giderilebilir. Bu durumda ilgili cümlenin anlatım bozukluğunun nedeni “yanlış sözcük kullanımı” şeklinde ifade edilebilir.

Anlatımı bozuk cümle: “Matematikten yüksek not aldığını öğrenince etekleri tutuştu.”

Düzeltilme 1: “Matematikten yüksek not aldığını öğrenince etekleri zil çaldı.”

Düzeltilme 2: “Matematikten düşük not aldığını öğrenince etekleri tutuştu.”

SONUÇLAR ve TARTIŞMA

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’na göre anlama dayalı anlatım bozuklukları ile ilgili kazanımlar 7. sınıf seviyesinde kazandırılmaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan ders kitaplarında da bu konu başlığıyla ilgili birtakım etkinliklere yer verilmiştir. Bu etkinliklerin bazıları anlatım bozukluklarını tespit etmeye yönelikken bazıları ise anlatım bozukluklarının düzeltilmesine yöneliktir. Çalışmada araştırmanın amacına uygun olması için ilgili etkinliklerden anlatım

³ Ders kitabı hazırlayıcılarının genel yaklaşımlarına göre bu cümlede “anlam belirsizliği” kaynaklı bir anlatım bozukluğunun varlığından da bahsedilebilir. Ancak bununla ilgili yukarıdaki eleştirilerde de belirtildiği üzere bağlam bilinmeden böyle bir değerlendirme yapmak doğru olmayabilir.

bozukluklarının düzeltilmesine yönelik olanlara odaklanılmış, özellikle de ilk cümlesinin ders kitabı hazırlayıcıları tarafından örnek olarak yapıldığı etkinlikler üzerinde durulmuştur.

İncelenen ders kitaplarında “sözcük ve sözcük gruplarının gereksiz kullanımından kaynaklanan anlatım bozuklukları” ile ilgili etkinliklerde anlatım bozukluğunu düzeltmenin birden fazla yolu olmasına rağmen kitap, düzeltme için tek bir yol varmış gibi bir yaklaşım sergilemiştir. Aslında her iki düzeltme biçimi de sonuç itibarıyla aynı anlamı ifade ettiği için bu yaklaşım bütünü yanlış olarak ifade edilemez. Yine de bu gibi etkinliklerin örnek çözümlerinde, kullanımı gereksiz olan her iki sözcük veya sözcük grubunu da vurgulayıp bunlardan birinin cümleden çıkarılması gerektiğini ve bunun da öğrencinin tercihine kaldığını ifade etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

“Sözcüklerin yanlış anlamda kullanımlarından kaynaklanan anlatım bozuklukları” ile ilgili etkinliklerde anlatım bozukluklarının tek bir kaynağı varmış gibi hareket edildiği, tek bir noktaya odaklanıldığı görülmektedir.

“Anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanımından kaynaklanan anlatım bozuklukları” ile ilgili etkinliklerde anlatım bozukluğunu düzeltmenin birden fazla yolu olmasına rağmen düzeltme için tek bir yol varmış gibi hareket edilmiştir. Bu gibi cümlelerde çelişkili ifadelerin cümle için geçerliliği eşit olmasına rağmen bu eşitlik göz ardı edilmiştir. Çelişkili ifadelerden birinin cümleden çıkarılmasıyla anlatım bozukluğunun giderilmesinin mümkün olduğu bu durumda, kitap hazırlayıcıları -aslında eşit geçerliliğe sahip olmalarına rağmen- çelişkili ifadelerden yalnızca birini tercih etmiş, diğerini cümleden çıkarmışlardır.

İncelenen ders kitaplarında “mantık hatasından kaynaklanan anlatım bozuklukları” ile ilgili cümlelerde de kitap hazırlayıcılarının tek yönlü düşündükleri ve birden fazla yolu olmasına rağmen düzeltmeyi tek bir yolla yaptıkları veya düzeltmenin yalnızca tek biçimde yapılmasını bekledikleri görülmektedir.

“Sözcüklerin cümlede yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozuklukları” örneklerinde ise bağlamdan kopuk verilmelerine rağmen kitap yazarlarının ilgili cümlelerde anlatım bozukluğu olduğunu peşinen kabul ettikleri görülmektedir. Oysa bu sorunlu bir yaklaşımdır. Zira bağlamı bilinmeyen bir cümlede kastın da ne olduğu bilinmeyeceği için bu cümleleri örnek olarak almak doğru olmayacaktır.

İncelenen ders kitaplarında “anlam belirsizliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları” örneklerinde de yine bağlamdan kopuk örnekler olmasına rağmen kitap hazırlayıcılarının tek yönlü düşünerek peşin hükümlü oldukları görülmektedir.

Görülmektedir ki ders kitabında özellikle gereksiz sözcük ve sözcük gruplarının kullanımından kaynaklanan, sözcüklerin yanlış anlamda kullanımlarından kaynaklanan, anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanımından kaynaklanan ve mantık hatasından kaynaklanan anlatım bozukluklarında cümlelerin düzeltilmesinde tek yönlü düşünülme ve ders kitabındaki ilgili etkinlikler de bu doğrultuda hazırlanmaktadır. Bu, ilgili etkinliklerde cevap vermeleri için öğrencilere ayrılan satır sayısının tek oluşundan veya satırların uzunluklarından anlaşılmaktadır. Yine tema sonu değerlendirme sorularının cevap anahtarları incelendiğinde anlama dayalı anlatım bozukluklarının düzeltilmesinde birden fazla olası durum söz konusu olmasına rağmen sanki tek bir doğru cevap varmış algısıyla hareket edildiği ortaya çıkmaktadır.

Dikkat çeken bir başka nokta da anlatım bozukluklarının tek yönlü düzeltilirken genellikle ilgili cümledeki tek bir sözcüğün değiştirilmesinin tercih edilmesidir. Oysa böyle basit düzeltme hamlelerinin ötesinde başka biçimsel değişiklikleri de işe koymayı gerektiren, yorumlama gücünün ön plana çıkarıldığı daha işlevsel düzeltme biçimleri de tercih edilmelidir. Anlatım bozukluğu taşıyan cümleleri bu şekilde çok yönlü düşünerek düzeltmek, öğrencinin hem anlama becerilerine hem de -cümlede bazı yapısal değişiklikleri gerektirdiği için- dil bilgisi yetkinliğine olumlu katkı yapabilir.

Ayrıca kitaplarda, anlam belirsizliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları ve sözcüklerin cümlede yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozuklukları adı altında verilen cümlelerde yine tek boyutlu düşünüldüğü ve ilgili cümlelerde -ki bu cümleler bağlamdan kopuk verilen cümlelerdir- anlatım bozukluğu olmama ihtimalinin göz ardı edildiği görülmektedir. Bağlamdan kopuk bir şekilde verilen ve iki farklı anlamsal çıkarımın yapılabileceği cümlelerde yalnız bir doğru cevap varmış gibi düzeltme yapılması, öğrencilerin tek bir cevaba hapsedilmesi demektir. Bu anlayışla da programda belirtilen özel hedeflere ulaşılması oldukça zordur.

Özdem (2012) Çanakkale'nin yerel gazetelerinde Türkçenin kullanımını incelemek, yapılan dil hatalarını, anlatım bozukluklarını tespit etmek, tespit edilen anlatım bozukluklarına dair önerilerde bulunmak; yerel gazetelerde Türkçe kullanımına dikkat çekerek doğru, anlaşılır dil kullanımı bilinci uyandırmak amacıyla hazırladığı "Çanakkale'deki yerel gazetelerin anlatım bozuklukları açısından incelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde yerel basındaki anlatım bozukluklarını tespit etmiş ve anlatım bozukluklarının düzeltilmiş biçimlerine yer vermiştir. Bu çalışmada da bazı düzeltme cümlelerinde tek yönlü düşünüldüğü ya da zaman zaman bağlamdan kopuk düzeltme yapıldığı görülmektedir.

Saydam (2016) ise "Giresun İli Yerel (Yazılı) Basınında Yapılan Yazım-Noktalama Yanlışlıkları ve Anlatım Bozuklukları" adını taşıyan yüksek lisans çalışmasında, Giresun merkez ve ilçelerinde çıkan yerel gazeteleri incelemiş ve bu gazetelerde yapılan dil hatalarını, yazım ve noktalama yanlışlıklarını ve anlatım bozukluklarını tespit etmiştir. Çalışmada anlatım bozukluğu olan cümledeki hatanın nedeni belirtilmiş ve ilgili cümleler düzeltilerek cümlelerin doğru şekli de gösterilmiştir. Ancak çalışmada, gereksiz sözcük kullanımı başlığı altında verilen örneklerin bazılarında cümlelerin düzeltilmiş biçimlerinde yine tek yönlü bir bakış açısıyla hareket edildiği görülmektedir.

Demirci (2009) "2006 Yılı Türkçe Öğretim Programına Göre Hazırlanan 6. ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Yanlışları ve Anlatım Bozuklukları" adıyla hazırladığı yüksek lisans tezinde ders kitaplarındaki yazım, noktalama hataları ile mevcut anlatım bozukluklarını tespit etmiş ve anlatım bozukluklarının düzeltilmiş biçimlerine yer vermiştir. Demirci, çalışmasında anlatım bozukluklarının düzeltilmesinde tek yönlü düşünmemiş, elverişli cümlelerde birden fazla olasılığı göz önüne alarak düzeltmeleri bu şekilde yapmıştır. Bu durum, çoklu olasılıkları göz önüne almak ve çok yönlü düşünmeyi ihmal etmemek açısından -çalışmamızda da dikkat çektiğimiz üzere- doğru bir yaklaşımdır.

Çelik (2014) de "Romanya'da Okutulan ve Rumen Eğitim Bakanlığı Tarafından Basılan İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Yazım, Noktalama Yanlışlıkları ve Anlatım Bozuklukları Bakımından İncelenmesi." adıyla hazırladığı yüksek lisans tezinde ilgili ders kitaplarındaki yazım, noktalama hataları ile mevcut anlatım bozukluklarını tespit etmiş ve bazı yerlerde anlatım bozukluğu taşıyan cümlelerin doğru biçimlerini paylaşmıştır. Ancak bu düzeltmeler, cümlelerin tamamen yeniden yazılması biçiminde değil yalnızca kelime veya kelime gruplarının düzeltilmesi biçimindedir.

Çetinkaya ve Ülper (2015) anlatım bozukluğu olduğu ileri sürülen farklı ulamlardaki ifadeleri anlaşılabilirlik ve kabul edilebilirlik ölçütüne göre değerlendirmek için yaptıkları çalışmalarında, öğrencilere anlatım bozukluğu taşıyan bazı cümleler sunmuş ve ilgili cümlelerde anlatım bozukluğu olup olmadığını veya cümlelerin anlaşılır olup olmadığını sorgulamışlardır. Bu çalışma, okumayı dilsel bir süreç olarak gören psikodilbilimsel anlayışının iddia ettiği gibi, anlatımı bozuk olduğu ileri sürülen cümlelerin aslında bazı dilsel ipuçlarından yararlanılarak anlamlandırılabilir ve dolayısıyla da anlaşılabilir olduğu görüşünü tarama modeliyle sınavan betimsel bir çalışmadır. Araştırma sonucunda ortaokul 8. sınıf, lise 12. sınıf ve üniversite 4. sınıf öğrencilerinin 21 anlatım bozukluğu içeren maddeyi yüksek oranda kabul edilebilir ve anlaşılabilir buldukları görülmüştür. Konuya işlevsel açıdan bakmayı destekler nitelikte olan bu sonuçlar, -doğru iletişimi sağladıktan sonra- anlatım bozukluğu taşıdığı ileri

sürülen cümlelerin, aslında anlatımı bozuk cümle olarak kabul edilemeyebileceğine dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

Alanyazındaki benzer çalışmalar ve kullanımda olan birçok ders kitabıyla özel yayınlara ait olan ve kaynak kitapları incelendiğinde de görülmektedir ki anlatım bozukluğu konusunda yaygınlaşmış genel kabuller söz konusudur. Bu kabullerin bazıları anlatımı bozuk olduğu ileri sürülen cümlelerde, bağlamı göz ardı ederek anlatım bozukluğunun varlığını peşinen kabul etmek biçimindedir. Bir başka yaygın hata ise anlatım bozukluğu taşıyan cümlelerin düzeltilmelerinde çözüme tek yönden bakılması ve sadece bir doğru cevap varmış biçiminde hareket edilmesidir. Oysa Türkçe derslerinde anlatım bozukluğu bulunan cümlelerin düzeltilmesi etkinliklerinde, çalışmada ifade edilen birden fazla olasılığın öğrenciler tarafından da görülmesi gerekmektedir. Mesele, şansa bırakılacak ya da öğretmenin “dikkatine” terk edilecek kadar önemsiz değildir. Unutulmamalıdır ki anlatım bozuklukları dil bilgisinin en kapsamlı konusu olarak ifade edilebilir. Bu konu; salt bilgiye dayanmayan, anlama/yorumlama becerilerinin de öne çıktığı bir konu başlığıdır. Anlatım bozukluğu bulunan cümleleri rahatlıkla tespit eden ve düzeltebilen öğrenciler, anlama becerileri gelişmiş öğrencileri ifade etmektedir ki bu da programın hedeflediği bireylerin yetişmesi süreci için önem arz etmektedir. İncelenen ders kitaplarındaki ilgili etkinliklerin ve kitap hazırlayıcılarının yaptıkları düzeltmelerin programın hedeflerine katkı sunmaktan uzak olduğu görülmektedir. Örneğin “*Bu hastalık ölüme hatta felce bile neden olabilir.*” (MEB, 2020, s. 186) cümlesinde sıralama/mantık hatası söz konusudur. Ancak bu cümlenin bu hâli için anlatım bozukluğunun olmadığı varsayımı üzerinden “Acaba ölüm mü daha kötüdür yoksa felç mi?” sorusuyla öğrenciler düşünmeye sevk edilebilir ve -belirli bir düzeyde de olsa- felsefi bir sorgulamaya yönlendirilebilir. Öğrencilere düşüncelerini ifade etmeleri için böyle ortamları oluşturmak elbette ki ders öğretmenin becerisidir ancak ders kitaplarının da buna elverişli biçimde hazırlanması oldukça önemlidir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında anlatım bozukluğu ile ilgili genel kabullerin yeniden ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ders kitaplarındaki ilgili konu etkinliklerinin en iyi şekilde hazırlanması, seçilen örneklerin tüm olasılık ve ayrıntıların göz önünde bulundurulmasıyla belirlenmesi önemsenmelidir. Ders kitaplarındaki dil bilgisiyle ilgili etkinliklerde, bağlamdan kopuk cümlelere yer verilmesi anlam belirsizliği taşıyan örneklerle karşılaşmaya neden olduğundan bu cümlelerden uzak durmak gerekmektedir. Bunun için de ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinliklerinin hazırlanmasında metne dayalı dil bilgisi öğretimi esas alınmalıdır. Konu hakkında yapılacak hizmet içi eğitimler, ilgili yönlendirme ve bilgilendirmelerle Türkçe öğretmenlerinin bu konudaki hem dikkat hem de bilinç düzeyleri artırılmalıdır. Nitelikli ders kitaplarının hazırlanması, öğretmenlerin dersi işlerken yetkinliklerini ortaya koymaları; süreç sonunda öğrencilerin çok yönlü düşünmelerine katkı sağlayabilir. Anlama becerilerinin gelişmişliğinin göstergesi olan bu gibi çalışmaları sık sık yapan öğrencilerin anlatma becerilerinde gelişim göstermeleri de olasıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, A. V. (2011). *Dil bilgisi*. İstanbul: Konak Yayınları.
- Çelik, E. (2014). *Romanya'da okutulan ve Rumen eğitim bakanlığı tarafından basılan ilköğretim Türkçe ders kitaplarının yazım, noktalama yanlışlıkları ve anlatım bozuklukları bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çetinkaya, G. & Ülper, H. (2015). Anlatım bozukluğu taşıyan tümcelerin kabul edilebilirliği ve kavranılabilirliği: öğrenci okurlar üzerinden karşılaştırmalı bir inceleme. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: 12-1, 23, 251-264.
- Demir, T. (2013). *Türkçe dil bilgisi*. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.
- Demirci, N. (2009). *2006 yılı Türkçe öğretim programına göre hazırlanan 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil yanlışları ve anlatım bozuklukları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Hengirmen, M. (1999). *Dil bilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İleri, C. (2010). *Türkiye Türkçesinde dizim ve dizime bağlı anlatım bozuklukları*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2021). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Saydam, E. (2016). *Giresun ili yerel (yazılı) basınında yapılan yazım-noktalama yanlışlıkları ve anlatım bozuklukları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Özdem, A. (2012). *Çanakkale'deki yerel gazetelerin anlatım bozuklukları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

An Evaluation of Ambiguity Activities in 7th Grade Turkish Textbooks

Mehmet Cengiz ÇAKMAK¹

Abstract

Ambiguity is the violation of coherence (understanding) and cohesion (grammar) of a sentence. In order for the intention to be expressed to be conveyed correctly, the expression must be clear, absolute, systematical and have a semantic integrity. The teaching of ambiguity is carried out at the 7th and 8th grades at the secondary school level. Ambiguity based on meaning are included in the 7th grade, and ambiguity based on grammar are included in the 8th grade learning outcomes. On the other hand, when the general and specific aims of all Turkish teaching programs used since 2006 are examined, it is seen that in all programs –with almost similar expressions- it is aimed to raise individuals who can think critically, reason and make inferences.

Qualitative research model was used in the study, and the data were obtained by document analysis method. In the study, it has been examined how the grammar teaching issues, which are based on meaning, are handled in the curriculum and textbooks. The examined books are two 7th grade Turkish textbooks taught in Gaziantep between 2018-2019 and 2021-2022 academic years. The reason for choosing these books is that they are the last/current textbooks created since the academic year in which the last education program of 2018 was put into use. In the research, it was focused on the example sentences given in the textbooks on how to correct the sentences with grammatical errors. Possibilities of how to correct other sentences other than these have been expressed. It has been examined whether the activities containing ambiguities based on meaning support the aims included in the curriculum.

According to the results of the research, it is seen that there is a one-way point of view regarding the detection and correction of the sentences with ambiguities in the examined textbooks. In the textbooks, there is an assumption that there is only one correct answer to the questions or that the sentence with ambiguity can only be corrected in one way. It does not seem possible for the text books created with this point of view to contribute to the achievement of the specific goals specified in the program.

Keywords: Grammar, ambiguities based on meaning, Turkish curriculum, Turkish textbook

INTRODUCTION

Communication is a process based on language comprehension and expression skills. Speaking and writing skills form the narrative dimension of communication. Expression; it is defined as a unity created with language elements to convey an emotion and a thought (Hengirmen, 1999, p. 33). Expression; means speaking in oral communication and writing in written communication. Ambiguity is when a sentence contradicts coherence (understanding) and cohesion (grammar). In order for communication to take place smoothly, the narration must contain a clear meaning and this meaning must be understood in the same way by everyone. For a good expression, certain features such as accuracy, clarity and simplicity are required. "Accuracy is that the sentence does not have any deficiencies in terms of grammatical rules and semantic features. Clarity is that the word is clear in meaning. It is the one who reads or listens to the sentence infers only one meaning from it. Clarity is not using unnecessary words in the sentence. Simplicity is to free the narrative from ornaments and unnecessary details." (Kavcar, Oğuzkan, Aksoy 2002, p. 28). According to Akbaş (2011, p. 293) narration; Clarity must comply with the principles of clarity and most of ambiguities are due to violations of these principles.

¹ Turkish Teacher, Republic of Türkiye Ministry Of National Education, Gaziantep-Türkiye, cengizcakmak23@gmail.com, orcid.org/0000-0002-3547-7322

According to Demir (2013, p. 632), the factors that prevent correct expression and cause the expression to be distorted are called ambiguities.

When all Turkish teaching programs used since 2006 are examined, it is seen that the programs are basically created with a spiral approach, whereas grammar teaching is handled with a linear approach. The subject of ambiguities was only among the 8th grade learning outcomes from the 2006 Turkish Curriculum to the 2018 Turkish Curriculum. In the last curriculum, the subject heading which is divided into two as "meaning-based ambiguities" and "structure-based ambiguities"; It was included in the 7th grade learning outcomes under the name of meaning-based ambiguities and it was included in the 8th grade learning outcomes under the name of structure-based ambiguities.

As of the 2021-2022 academic year, the ambiguity learning outcomes in the Turkish curriculum in use and the distribution of these learning outcomes to the secondary school level classes are as follows:

7th grade: *T.7.3.13. Perceives ambiguities.* (Ambiguities are emphasized in terms of meaning.)

8th grade: *T.8.3.8. Identifies the ambiguities in the text.* (Ambiguities are emphasized in terms of grammar)

The subject of Ambiguity is a very comprehensive lesson because it includes all grammar, writing/composition information and semantics of the spoken language (İleri, 2010, p. 565). Since this lesson is built on previous grammar learning outcomes, it appears as the last grammar subject of the 8th grade level, which is the last grade of secondary school.

On the other hand, the rapid change in science and technology, the changing needs of the individual and society, innovations and developments in learning and teaching theory and approaches have also directly affected the roles expected from individuals under the title of "Ministry of National Education Curriculum" in the 2018 Turkish Language Curriculum. This change describes an individual with qualities who can produce information, use it functionally in life, solve problems, think critically, be entrepreneurial, determined, have communication skills, empathize, contribute to society and culture, etc." (MEB, 2019, p. 3). It is stated again in the same program that, under the title of "Special Objectives of Turkish Lesson", the Turkish Lesson Curriculum aims to enable students to acquire language skills and mental skills related to listening/watching, speaking, reading and writing that they can use throughout their lives and to develop themselves individually and socially by using these skills, It is structured in a way that includes knowledge, skills and values so that they can communicate effectively and acquire the habit of reading and writing willingly with a love of Turkish." (MEB, 2019, p. 8). It is seen that the program aims to raise individuals who have advanced analysis-synthesis skills, who can think critically, reason, make inferences, think multi-dimensionally, do not memorize information therefore consider more than one possibility rather than focusing on a single point on any subject, who can carry these characteristics into life skills.

Different from other programs in the Turkish curriculum of 2018, there is a "Turkey Qualifications Framework" consisting of eight competencies. One of the competencies included in this framework is called "Communication in the Mother Tongue". This area of competence is expressed as "expressing and interpreting concepts, thoughts, opinions, feelings and facts both orally and in writing (listening, speaking, reading and writing); to engage in linguistic interaction appropriately and creatively in all social and cultural contexts, such as education and training, the workplace, home and leisure." (MEB, 2019, p. 4). In order for this competence area to be implemented all issues need to be properly addressed. It is a frequently mentioned situation in the literature to save grammar teaching from abstraction and make it functional. For this reason, it is expected that ambiguities, like all grammar topics, will be handled and taught in a way that contributes to the achievement of the competencies expressed in the curriculum in practice and to the training of the targeted individuals.

In terms of their content, ambiguities based on meaning can be described as the most distant from pure knowledge and the closest to semantic subjects among grammar subjects. Although there was no theoretical knowledge achievement on the subject before, thanks to intuitive grammar, it may be possible for students to identify some of the meaning-based ambiguities and correct them. Of course, identifying and correcting these ambiguities is a much easier task for students who have the student profile that the program aims at. However, it should not be forgotten that such topics should be effectively utilized in order to raise individuals with high-level thinking and interpretation skills targeted by the program. This can be achieved with the correct handling of the relevant subject in the textbooks and with the correct guidance of teachers in the learning and teaching process.

Purpose of The Research

It is within the realm of possibility to see the master's thesis and articles related to ambiguities when made a literature review. However, most of these studies are aimed at detecting ambiguities in written expressions. It is seen that the language and descriptions of some children's textbooks are examined. these reviews are comprehensive but studies of related books. It has not been evaluated in terms of the features in the books in the literature, it has not been evaluated in any way here.

The aim of this study is to examine which activities are used to deal with ambiguities based on meaning, which are taught at the 7th grade level, in the textbooks especially how the sentences with ambiguities are corrected in the sample sentences by the textbook writers and to draw attention other possibilities that are ignored in the correction of the sentences with ambiguities in the related activities.

METHOD

In this study, in which the qualitative research model was used, the document analysis method was used as the data collection method. "Qualitative research is defined as research in which qualitative data collection methods such as observation, interview and document analysis are used and a qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a natural environment in a realistic and holistic manner" (Yıldırım and Şimşek 2016, p. 41). The document analysis method, on the other hand, includes the analysis of written materials containing information about the case or cases that are aimed to be investigated (Yıldırım & Şimşek, 2016, p. 189). Within the scope of this research, two Turkish textbooks published by the Ministry of National Education and used at the 7th grade level of secondary school and imam hatip secondary school were examined as primary data sources.

Data Sources

In the study, activities related to "ambiguities based on meaning" in two 7th grade Turkish textbooks taught in Gaziantep from the 2018-2019 academic year, when the last curriculum dated 2018 was put into use, until the 2021-2022 academic year were examined. The first of these books is the 2020 Secondary School and Imam Hatip Secondary School 7th Grade Turkish Textbook and the second is the 2021 Secondary School and Imam Hatip Secondary School 7th Grade Turkish Textbook.

FINDINGS

Review of the 2020-dated Secondary School and Imam Hatip Secondary School 7th Grade Turkish Textbook

The activities related to ambiguities based on meaning in the 7th Grade Turkish Textbook of Secondary School and Imam Hatip Secondary School (MEB, 2020) taught in Gaziantep in the 2018-2019, 2019-2020 and 2020-2021 academic years, the themes and text names containing them are given in Table 1.

Table 1. Ambiguity Studies in the 2020-Dated Secondary School and Imam Hatip Secondary School 7th Grade Turkish Textbook

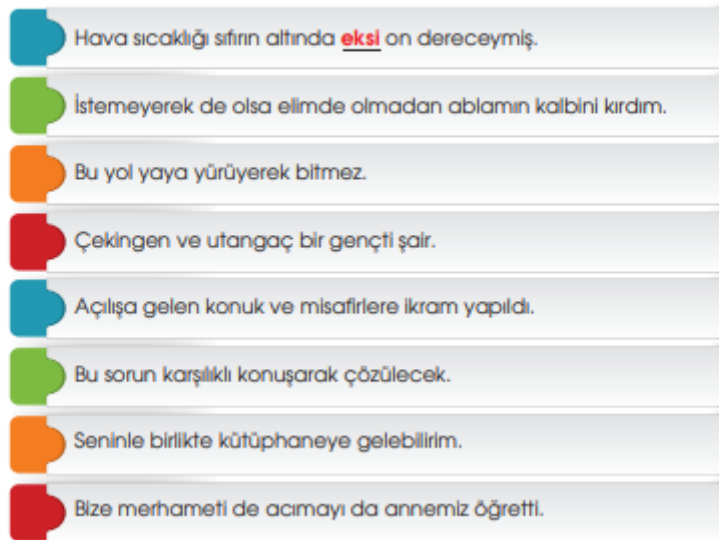
Theme	Text	Activity Number
Reading Culture	When You Say Reading	6th and 7th activities
	The Discovery Story of Dîvânu Lugâti't-Türk	4th, 5th and 6th activities
	Reading is a Privilege, Not Everyone Can Read	7th and 8th activities
	First Childhood	6th activity
	End of Theme Evaluation Questions	7th and 8th questions
Nature and the Universe	First Snow	7th and 8th activities
	End of Theme Evaluation Questions	6th question

Examination of the Examples of the Text Titled "When You Say Reading"

Studies on ambiguities were included in the 6th and 7th activities (MEB, 2020, p. 169-170) of the text "When You Say Reading", which is in the theme of "Reading Culture".

As can be seen in Visual 1, in the 6th activity of the text called "When You Say Reading", sentences about the ambiguities caused by the use of unnecessary words and phrases are given. The first sentence was made by the book makers as an example.

6. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde gereksiz sözcük veya sözcük gruplarının kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Örnekteki gibi bu sözcüklerin altını çiziniz.

Visual 1. The 6th Activity of the Text Titled "When You Say Reading"

Corrected for example "The air temperature was minus ten degrees below zero." In this sentence, the word "minus" could be removed from the sentence, as well as the group of words "below zero" could be removed from the sentence instead of this word. However, the same meaning emerges in both cases, which does not fit the problem that this research wants to draw attention to. Therefore, the sentences in this activity were excluded from the analysis. However, in the sample solutions of such activities, it would be a more accurate approach to state that both unnecessary words or phrases should be shown in red and one of them should be removed from the sentence and it is up to the student's choice.

The sentence with ambiguity: "The air temperature was *minus* ten degrees *below zero*."

The book's preferred correction: "The temperature was ten degrees *below zero*."

Alternative correction: "The temperature was *minus* ten degrees."

It is possible to make similar criticisms for some of the other sentences in activity 6 but these examples have been excluded to avoid repetition.

As can be seen in Visual 2, in the 7th activity of the text called "When You Say Reading", sentences about the ambiguities caused by the wrong use of words are given. The first sample sentence was also made by the book makers.

7. **ETKİNLİK:** Aşağıdaki cümlelerde sözcüğün yanlış anlamda kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Sözcüklerin altını örnekteki gibi çizerek ilgili kutucuğa, doğru sözcüğü yazınız.

Bölgemizdeki birçok göl <u>kuraklık</u> tehlikesi yaşıyor.	..... <u>kuruma</u> .....
İki futbol takımı arasındaki ayrıcalık çoktu.	.....
Programımıza çok üzgün bir haberle son veriyoruz.	.....
Fiyatlar pahalı olduğundan satışlar durgun.	.....
Ormanda yetişen karaçam fidanını balkondaki saksıya ekemeyiz.	.....
İş başvurusu formuna öğretim durumumu yazmamı istediler.	.....
Yağmur yüzünden topraklarımızın verimi arttı.	.....
Fırın sahipleri un ücretlerinin yüksekliğinden yakınıyor.	.....
Tınaklarım epey büyümüş.	.....

Visual 2. The 7th Activity of the Text Titled "When You Say Reading"

In the first of the examples in the 7th activity, "Many lakes in our region are in danger of drought." sentence is included. In this sentence, although the appropriate expression to be used for the concept of "lake" is "drying", the expression "drought" has been used and an ambiguity has emerged. This grammatical error was corrected by the book's authors by replacing the word "drought" with the word "drying". However, this defect in expression could also be corrected by writing the word "land" instead of the word "lake". Because there is no harm in using the word "land" with "drought". The lake dries up, the land becomes dry. But this second form of correction seems to be ignored.

The sentence with ambiguity: "Many *lakes* in our region are in danger of *drought*."

Book's preferred correction: "Many lakes in our region are in danger of *drying out*."

Alternative correction: "Many *landmasses* in our region are in danger of drought."

Again, in the fourth example of the 7th activity, "Sales are stagnant because the prices are expensive." sentence is included. There is an ambiguity in this sentence because the word "price", which is not a tangible entity, cannot be expressed as "expensive". So prices can't be expensive, they can be "high". The expensive ones are the products. Accordingly, the wording in this ambiguity is "Sales are stagnant because the prices are high." can be corrected. But there is another way to correct this ambiguity: "Sales are stagnant because the products are

expensive." In this form of correction, instead of changing the expression "expensive", the expression "prices" is changed. The corrected sentences in this case are as follows:

The sentence with ambiguity: "Sales are stagnant because prices are expensive."

Correction 1: "Sales are stagnant because prices are high."

Correction 2: "Sales are stagnant because the products are expensive."

It is not known what form of correction the book makers are considering but the fact that they correct such sentences "in one way" in other activities and leave a "single line" for the correction sentence creates the impression that they ignore more than one possibility.

A similar situation exists in the ninth sentence of activity 7. "My nails have grown quite." There is an ambiguity in the sentence because the nails do not grow, they get long.² However, by changing the subject with any expression (eg hand, foot, niece, grandchild, dog, cat, flower, etc.) suitable for the noun-verb "growth" without making a change in the predicate, the ambiguity can be corrected.

The sentence with ambiguity: "My nails have grown quite."

Correction 1: "My nails have gotten too long."

Correction 2: "My flowers have grown quite."

It is possible to make similar criticisms for some of the other sentences in activity 7 but these examples have been excluded to avoid repetition.

Examination of the Examples of the Text Titled "Dîvânu Lugâti't-Türk's Discovery Story"

In the 4th, 5th and 6th activities of the text called "Dîvânu Lugâti't-Türk's Discovery Story" (MEB, 2020, p. 177), studies on ambiguities are included.

As can be seen in Visual 3, ambiguities caused by the use of words that contradictory meanings together in the 4th activity were listed and the students were asked to identify the words or word groups that caused these ambiguities. The first sentence was made by the book makers as an example.

4. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlamca çelişen sözcüklerin kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Bu sözcüklerin altını örnekteki gibi çiziniz.

- Derginize kılı kırk yaracak şekilde bir göz attım.
- Aşağı yukarı tam üç yıldır görüşemiyoruz.
- Beyza kesinlikle haftaya gelebilir.
- Sanırım o işi mutlaka kabul edecektir.
- Eminim bu saatte İzmir'e varmış olmalı.
- Okulumuzun takımı şüphesiz bu maça iyi hazırlanmış olmalı.

Visual 3. The 4th Activity of the Text Titled "Dîvânu Lugâti't-Türk's Discovery Story"

Sample sentence corrected by the book makers is as following "I took a look at your journal hair-splittingly". There is an ambiguity in the sentence because both the expression "to split a hair", which means to examine meticulously and in detail and the expression "take a look", which means to look without paying much attention for a short time, are used together. In the book, it was pointed out that this part of the word group "to split a hair" in this sentence contradicted the phrase "take a look" in the sentence and the expression "to split a hair" was

² Since English and Turkish are different in terms of semantic, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish. Although there is no such distinction in English, separate verbs are used in Turkish for the growth of people, flowers, etc., and the growth of nails, hair, and neck. In Turkish, the verb "uzamak" is used for nails etc. while the verb "büyüme" is used for flowers etc.

accepted as the reason for the ambiguity in the sentence. In this case, the sentence is, "I took a look at your journal." Although this sentence and the resulting meaning are not wrong, the ambiguity could be corrected by removing the expression "take a look" from the sentence. In this case, the sentence is "I have studied your journal hair-splittingly." could be formed. However, the textbook ignored this. In this case, it is up to the student's ability to think differently or the teacher's competence to look at the issue from another angle. Well, what would the student gain by answering this question by considering both possibilities? Let's re-examine the sentence with a bad expression and the two corrected versions of this sentence:

The sentence with ambiguity: "*I took a look at your journal hair-splittingly.*"³

Book's preferred correction: "*I took a look at your journal.*"

Alternative correction: "*I have studied your journal hair-splittingly.*"

In the first possibility, which is also preferred by the textbook, only one word group is removed from the sentence and the rest is written exactly. However, in the second possibility that the book ignores, the predicate has to change. The student should find a new verb that will provide semantic integrity based on the word group "hair-splittingly" used as an adverb in the sentence. Suppose this verb is "examine". However, in this case, the phrase "to your journal", which takes the inflectional case suffix in the first sentence and serves as a place complement, must also take the denotative case suffix in accordance with the framework of the transitive verb (examine) and enter the object function. It is seen that considering the second possibility, first of all, gives the student the awareness that it is necessary to think multi-dimensionally in the face of a problem. Also, correcting the sentence the second way gives the impression of a higher level of correction both in terms of meaning and in terms of employing more grammatical rules.

In the second example of activity 4, "We haven't seen each other for almost exactly three years." The sentence can be corrected to indicate the exact meaning by removing the word "almost" from the sentence or to indicate approximation by removing the word "exactly" from the sentence.

The sentence with ambiguity: "*We haven't seen each other for almost exactly three years.*"

Correction 1: "*We haven't seen each other for exactly three years.*"

Correction 2: "*We haven't seen each other for almost three years.*"

In the third example of activity 4, "Beyza can definitely come next week." The sentence can be corrected to indicate *probability/prediction* by removing the word "definitely" from the sentence or to indicate *certainty* by conjugating the verb "can come" as "come/future".

The sentence with ambiguity: "*Beyza can definitely come next week.*"

Correction 1: "*Beyza can come next week.*"

Correction 2: "*Beyza is definitely coming next week.*"

In the fourth example of activity 4, "I think he/she will definitely accept the job." The sentence can be corrected to indicate *certainty* by removing the word "I think" from the sentence or to indicate a *prediction/probability* meaning by removing the word "definitely" and the declarative suffix in the inflected verb from the sentence.

The sentence with ambiguity: "*I think he/she will definitely accept the job.*"

Correction 1: "*He/she will definitely accept the job.*"

Correction 2: "*I think he/she will accept the job.*"

---

³ Since English and Turkish are different in terms of semantic, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish.

In the fifth example of the 4th activity, "I'm sure he/she can have arrived in Izmir at this hour." The sentence can be corrected to indicate *prediction* by removing the word "I am sure" from the sentence or to give the meaning of *certainty* by removing the word "can" from the sentence and adding the predicate suffix.

The sentence with ambiguity: "*I am sure* he/she *can* have arrived in Izmir at this hour."

Correction 1: "He/she *can* have arrived in Izmir at this hour."

Correction 2: "*I'm sure* he/she arrived in Izmir at this hour."

In the sixth and final example of the 4th activity, "Our school's team must undoubtedly have been well prepared for this match." sentence can be corrected to indicate *strong prediction* by removing the word "doubtless" from the sentence or to indicate an *inference* meaning by removing the word "must" from the sentence. In addition, this sentence can be corrected in the third and fourth ways with appropriate modal changes to be made in the verb after the word "must" is removed from the sentence. In this case, if the predicate is inflected with the past tense, the sentence gains the meaning of *certainty* and if it is inflected with the future tense, it gains the meaning of *strong expectation*.

The sentence with ambiguity: "Our school's team *must undoubtedly* have been well prepared for this match."

Correction 1: "The our school's team *must* have been well prepared for this match." (strong prediction)

Correction 2: "The our school's team *undoubtedly* have been well prepared for this match." (inference)

Correction 3: "The our school's team *undoubtedly* got prepared for this match. (certainty)

Correction 4: "The our school's team will *undoubtedly* get prepared well for this match." (strong expectation)

As can be seen in Visual 4, in the 5th activity of the text titled "Dîvânu Lugâti't-Türk'ün Discovery Story", examples of ambiguities caused by the use of words in the wrong place in the sentence were given and the first example was made by the book writers.

5. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde sözcüklerin yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Cümlelerin doğru şeklini örnekteki gibi yazınız.

İzinsiz inşaat girilmez.
..... İnşaat izinsiz girilmez.....

Bu çorba fazla dışarıda kaldığı için bozulmuş.
.....

Yeni eve girdim ki sen aradın.
.....

Otuz iki oya karşı yirmi altı oyla sınıf başkanı seçildim.
.....

Ağırsız kulak delinir.
.....

Yeni kazağımı giymiştim ki kapının zili çaldı.
.....

Visual 4. The 5th Activity of the Text Titled "Dîvânu Lugâti't-Türk's Discovery Story"

According to this “Do not enter into unauthorized construction.”⁴ In this sentence, the word “unauthorized” is used as an adjective before the word “construction”. However, the word “unauthorized” should be used as an adverb before the verb “no entry”: “No unauthorized entry into the building.” So what is unauthorized is not construction. In the sentence, it is stated that the act of entering the construction should not be done without permission. Correction of this sentence in this way is correct but it means accepting in advance that there is an ambiguity in the sentence. However, sometimes such sentences may seem to have an ambiguity but there may not be any defect. In other words in some cases it may not be wrong to use the words that should be used as adverbs as adjectives. “Do not enter unauthorized construction.” If we think through the example, the construction here may indeed be unauthorized (illegal/unlicensed/unregistered construction) and it may be undesirable to enter a building with this feature. This is a conclusion that can be drawn from the context.

In the third example of activity 5, “I get to new home and you called.”⁵ sentence was given and students were expected to use the word “new”, which is used as an adjective in the sentence, just before the first conjugated verb and use it as an adverb. In this case, the sentence takes the form: “I just got home, you called.” In this case, the word “new” acts as a time adverb and the ambiguity is eliminated. However, when we go back to the beginning, we should not ignore the possibility of qualifying the word “home” with the adjective function of the word new. Indeed, the house may be new and the other person may have called it as soon as the contact entered a new home. The same is true for the sixth example of activity 5. “I was wearing my new sweater when the doorbell rang.” sentence, “I had just put on my sweater when the doorbell rang.” It can be corrected as in the following form or it can be said that there is no ambiguity in the sentence with the possibility that the relevant sweater is new.

As can be seen in Visual 5, in the 6th activity of the text titled “Dîvânu Lugâti't-Türk'ün Discovery Story”, ambiguities caused by ambiguousness are exemplified.

6. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlam belirsizliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Anlam belirsizliğinin nedenini cümlelerin karşısına, cümlelerin doğru şeklini ise verilen boşluğa yazınız.

Genç postacıya adresi sordu.	Nedeni	
O dosyaları dikkatle inceledi.	Nedeni	
Çizimlerini çok beğendim.	Nedeni	
Küçük eve koşa koşa gitti.	Nedeni	
İnsan kaynakları servisi iletişim bilgilerini istedi.	Nedeni	
Buralara geldiğine hâlâ inanamıyorum.	Nedeni	

Visual 5. The 6th Activity of the Text Titled “Dîvânu Lugâti't-Türk's Discovery Story”

⁴ Since English and Turkish are different in terms of syntax, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish.

⁵ Since English and Turkish are different in terms of syntax and semantic it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish. Because the word “new” also means “just” as a time adverb in Turkish.

"He/she asked the young postman for the address."⁶ Is the person "young" in the sentence a postman, or is "the state of being young" a quality of the person asking the postman for an address? This is what is unclear. If the postman is young, there is no ambiguity in the sentence, and therefore there is no need to make any changes. If the younger person is the person asking the postman for an address, then the word young becomes the subject and a comma should be placed after it: "The young, asked the postman for the address." Consequently, both meanings are possible. However, the book -as they included this example in this activity- accepted only one of these two sentences, which are equally likely to be true despite being out of context, as true, and accepted the only way to correct the ambiguity is to use a comma after the subject. In other words, according to the book makers, the younger person is the one who asks the postman for an address. It is not a correct approach to think that the use of commas to indicate the subject in these sentences is essential unless the context is fully known.

Examination of the Examples of the Text Titled "Reading is a Privilege, Not Everyone Can Read"

In the 7th and 8th activities of the text titled "Reading is a Privilege, Not Everyone Can Read" (MEB, 2020, p. 186), studies on ambiguities are included.

In the 7th activity of the text titled "Reading is a Privilege, Not Everyone Can Read", sentences about the ambiguities caused by the incorrect use of idioms and proverbs are given. However, these sentences were excluded because they were not suitable for the purpose of this study.

As can be seen in Visual 6, the 8th activity of the text titled "Reading is a Privilege, Not Everyone Can Read" includes sentences about the ambiguities caused by logic errors.

8. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde mantık hatasından kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Anlatım bozukluğunun sebebini örnekteki gibi yazınız.

- 1** Köşedeki oyuncakçıya uçan helikopter gelmiş.
Helikopter zaten uçar.
- 2** Bu yazıyı değil okumak, anlamak bile imkânsız.
.....
- 3** Bu hastalık ölüme, hatta felce bile neden olabilir.
.....
- 4** Durmadan çay ve çekirdek yenilen bu yerden hızla uzaklaştı.
.....
- 5** Köyün muhtar geçmişe aif planlarını anlattı.
.....
- 6** Gelecek güzel günlere özlem duyuyorum.
.....

Visual 6. The 8th Activity of the Text Titled "Reading is a Privilege, Not Everyone Can Read"

⁶ Since English and Turkish are different in terms of syntax, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish.

In the fourth sentence of this activity, an example is given such as "He/she left this place where tea and kernel were constantly eaten". According to the authors of the book, the expression "be eaten" is used in common for both "tea" and "kernel" objects, but this is a logical error. Because the action of "beating" is appropriate for the object of "kernel" but not for the object of "tea". Therefore, there is an ambiguity in the sentence, and the defect can be corrected by adding the verb of "drinking" after the expression "tea". However, besides that, instead of using two separate verbs for two separate objects, the same sentence could have been corrected with a suitable word whose common usage could meet both. For example, this word could be the expression "consumed". In this case, too, the sentence would be: "He/she quickly drove away from this place where tea and kernel were consumed non-stop."

The sentence with ambiguity: "He/she quickly walked away from this place where tea and kernel were constantly eaten."

Correction 1: "He/she quickly walked away from this place where tea was drunk and kernel was eaten."

Correction 2: "He/she quickly walked away from this place where tea and kernel were consumed non-stop."

It is possible to make similar criticisms for some of the other sentences in activity 8, but these examples have been excluded to avoid repetition.

Examination of the Examples of the Text Titled "First Childhood"

As can be seen in Visual 7, the 6th activity of the text titled "First Childhood" (MEB, 2020, p. 189) includes studies on ambiguities.

6. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlam yönünden anlatım bozukluğu içeren cümlelerdeki anlatım bozukluklarını örnekteki gibi bularak altını çiziniz. Anlatım bozukluklarının sebebini cümlelerin karşısına yazınız.	
Geçen sene de <u>yine</u> böyle olmuştu.	gereksiz sözcük kullanımı
Eli uzun birdir, herkesi tanır.	.....
Salı günü mutlaka ben de yarışmaya katılabirim.	.....
Esen meltem rüzgârına karşı oturduk sahilde.	.....
Eğirdir Gölü'nde inanılmaz çoğunlukta sazan balığı var.	.....
Hastalandığımda çok dedemle ilgilenemediğim için üzgünüm.	.....
Ona sözüm var, dediklerini yapmaya zorunluyum.	.....
Zanlı, sorguda suçunu kendi ağızıyla itiraf etti.	.....
Son gördüğümünden beri saçlarını büyütmüşsün.	.....
Onun karşısında rahat düşüncelerinizi ifade edebilirsiniz.	.....
Yoldaki buzlanma araçların kaza yapma şansını artırır.	.....
Savaş yıllarındaki koşul ve şartlar Anadolu halkını zorluyordu.	.....
Aşağı yukarı tam bir aydır sonuçların açıklanmasını bekliyoruz.	.....

Visual 7. The 6th Activity of the Text Titled "First Childhood"

In this activity, some sentences with an ambiguity in terms of meaning were given and it was asked to find the reasons for these ambiguities. In the second example of the 6th activity, "He/she has a long hand, he knows everyone." sentence is given. According to the authors of the book, it is highly possible that the reason for this ambiguity is the use of incorrect idioms. This is not wrong either. Because "knowing everyone, well-connected" should not be expressed with "have a long hand" but with "have a long arm"⁷: "He/she has a long arm, he knows

⁷ Since English and Turkish are different in terms of semantic, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish. In Turkish, while the idiom of "having

everyone." However, the expression "long-handed" in the sentence is another idiom used for "thieves", and with a change to be made in the rest of the sentence, the grammatical error can be corrected again: "He/she has a long hand, he robs everyone."

The sentence with ambiguity: "He/she *has a long hand*, he/she *knows* everyone."

Correction 1: "He/she *has a long arm*, he/she *knows* everyone."

Correction 2: "He/she *has a long hand*, he/she *robs* everyone."

It is possible to make similar criticisms for some of the other sentences in the 6th activity, but these examples have been excluded to avoid repetition.

As can be seen in Visual 8, in the seventh of the "End of Theme Evaluation Questions" belonging to the 6th theme, sentences with ambiguities and some reasons for ambiguities were given in the form of a table and the students were asked to make appropriate matches.

7. Aşağıdaki tabloda anlatım bozukluğu bulunan cümleler ve bazı anlatım bozukluğu nedenleri verilmiştir. Anlatım bozukluğu olan cümlelerle nedenlerini eşleştiriniz.

A Son eserini, yaşamında edindiği deneyimlerinden yola çıkarak kaleme almış.	Anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanımı.
B Sıkıca giyinmemesi hastalanmasına vesile oldu.	Gereksiz sözcük kullanımı.
C Bugün okula gitmedim, bütün gün bomboş odamda oturdum.	Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı.
D Hava çok soğuk, mutlaka evsizler üşüyor olmalı.	Sözcüğün yanlış yerde kullanımı.
	Anlam belirsizliği.

Visual 8. The Seventh of the "End of Theme Evaluation Questions" of the 6th Theme of the Book

The third sentence of this pairing is "I didn't go to school today, I just sat in my empty room all day."⁸ When the "End of Theme Evaluation Questions Answer Key" at the end of the book is examined, it is seen that the reason for the ambiguity in this sentence is the "use of the word in the wrong place". In this case, the use of the word "empty" is incorrect and the sentence should be corrected as follows: "I didn't go to school today, I just sat in my room all day." Of course, this way of correction is not wrong, but the point that is overlooked is that it is possible that there is actually no ambiguity in this sentence, which is handled out of context. In other words, the subject who did not go to school that day may indeed have been sitting in an "empty room" all day. This is not something that can be known independently of context. But discussing one of the two equal conditions as if it were true is to undermine the multi-faceted view of the issue.

As can be seen in Visual 9, in the eighth of the same evaluation questions, four sentences were given to the students in a multiple-choice question and they were asked to find the sentence with an ambiguity

long arm" refers to the person who is well-connected, the idiom of "having long hand" is used for the person who commits theft.

⁸ Since English and Turkish are different in terms of syntax, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?
 A) Bahçeye diktiğimiz ceviz fidanları kurumuş mu?
 B) Karıncalar kendilerinden çok daha büyük ve ağır yiyecekleri taşıyabilir.
 C) Ahmet'i top oynarken gördüm.
 D) Kuyumcunun camında "Kulak ağrısız delinir." yazıyordu.

Visual 9. The Eighth of the "End Of Theme Evaluation Questions" of the 6th Theme of the Book

According to the answer key, the correct answer to this question is option c (I saw Ahmet while playing ball).⁹ In this case, the reason for the ambiguity can be expressed as "ambiguity of meaning". Because, according to the book, it is not clear whether the person playing the ball is the subject or Ahmet. So, did the subject see "Ahmet was playing ball" or did the subject see "Ahmet was playing ball"? This ambiguity is the reason by the ambiguousness. However, it should be emphasized right away that the main problem here is that the given example sentence is again out of context. In fact, it is not a correct approach to accept these and similar sentences, which do not have a definite defect in terms of expression, as sentences that have an ambiguity on the grounds of lack of context. In this sentence, if the person playing the ball is the subject (I), it will be sufficient to change the place between the object (Ahmet) and the adverb complement (while playing ball) to correct the expression: "I saw Ahmet while I was playing ball." However, if the person playing the ball is Ahmet, then there is no stylistic change that can be made on the sentence. In this case, it is not correct to say that there is an ambiguity in the sentence.

Examination of the Examples of the Text Titled "First Snow"

In the 7th and 8th activities (MEB, 2020, p. 186) of the text titled "First Snow" in the theme of "Nature and the Universe", studies on ambiguities are included.

As can be seen in Visual 10, in the 7th activity of the text titled "First Snow", sentences with grammatical errors were given and the students were asked to find and write these errors as in the example.

7. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde anlatımla ilgili bazı hatalar yapılmıştır. Bu hataları bulup örnekteki gibi düzeltiniz.	
Yeni makinemle kardeşimin resmini çekeceğim.	"Resim" yerine "fotoğraf" kelimesi gelmelidir.
Olmuş olayları tüm seyirciler izlemiştir.	.....
Yeni senaryoyu ayrıntı ve detaylarıyla inceliyorum.	.....
İlk olayı duyduğunda tepkisi ne olmuştu?	.....
Ünlü yazarın doğumunun 100. yılını törenle andık.	.....
Babası 800'e karşı 756 oyla muhtar seçildi.	.....
Komşularını sever, onlara dil uzatırdı.	.....
İtirazlarına daha henüz bir cevap veremedik.	.....
Hırsız, adamın çantasını zorla çaldı.	.....
Hazırlıklar mutlaka bitmiş olmalı.	.....

Visual 10. The 7th Activity of the Text Titled "First Snow"

In the fifth example of this activity, "We commemorated the 100th anniversary of the birth of the famous writer with a ceremony." sentence is included. Ambiguity can be corrected by replacing the word "commemoration" with the word "celebration" in the sentence: "We celebrated the 100th anniversary of the birth of the famous writer with a ceremony." However, in addition to this, the phrase "birth" in the sentence could be replaced with the phrase

⁹ Since English and Turkish are different in terms of syntax, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish.

"death", and the phrase could be corrected, and the sentence could be reconstructed as follows: "We commemorate the famous author with a ceremony on the 100th anniversary of his death."

The sentence with ambiguity: "We *commemorated* the 100th anniversary *of the birth* of the famous writer with a ceremony."

Correction 1: We *celebrated* the 100th anniversary *of the birth* of the famous writer with a ceremony."

Correction 2: "We *commemorate* the famous writer with a ceremony on the 100th anniversary *of his death*."

The sixth example in the same activity, the sentence "His father was elected as headman with 756 votes to 800" can be corrected as either "His father was elected as headman with 800 votes to 756" or "His father lost the headmanship by 756 votes to 800".

The sentence with ambiguity: "His/her father was *elected* as headman *with 756 votes to 800*"

Correction 1: "His/her father was *elected* as headman with *800 votes to 756*"

Correction 2: "His/her father *lost* the headmanship by *756 votes to 800*"

Again, in the seventh example of the 7th activity, "He/she liked his/her neighbors and insulted them." There is an ambiguity caused by the use of wrong idioms in their ordered sentences. The defect in expression here can be corrected by choosing an idiom suitable for the predicate "like" in the first sentence (like "take under one's wing") in the second predicate: "He/she liked his/her neighbors and took them under his/her wing." However, without changing the idiom in the sentence, a correction can be made by negative conjugation of the predicate of the first of the ordered sentences.

The sentence with ambiguity: "He/she *liked* his/her neighbors and *insulted* them."

Correction 1: "He/she *liked* his/her neighbors and *took them under his/her wing*."

Correction 2: "He/she *disliked* his/her neighbors and *insulted* them."

It is possible to make similar criticisms for some of the other sentences in activity 7, but these examples have been excluded to avoid repetition.

As can be seen in Visual 11, in the 8th activity of the text called "First Snow" in the 7th theme of the book, "Nature and the Universe", sentences with ambiguities were given and the students were asked to find the reasons for these mistakes and write them down.

8. ETKİNLİK: Aşağıdaki cümlelerde geçen anlatım bozukluklarını bularak sebebini örnekteki gibi boşluğa yazınız.

1	Eminim kupayı aldığımızı sınıf arkadaşlarımız duymuş olmalı. Anlamca çelişen sözcüklerin bir arada kullanılması.
2	Bugün komşumuzun burnundan düşen bin parçaydı.
3	Yapışık binalarda oturmak insanı mutsuz ediyor.
4	Sisli havalarda kaza yapma şansımız artar.
5	Size verilen ücretli küçümsemeniz doğru mu?
6	Başarı için sürekli çalışmak gerekir.
7	Öğrencilere yeni ders programını hatırlatacağım.
8	Annemle babamın çok benzer ve ortak yönleri vardı.
9	Anahtarlarını masanın üzerinde bulamamış.

Visual 11. The 8th Activity of the Text Titled "First Snow"

In the ninth of the examples in this activity, "He/she couldn't find his keys on the table." sentence is given as a sentence with an ambiguity. According to the book, the reason for the ambiguity in this sentence is "ambiguity of meaning". Because it is not clear whether the keys in the sentence belong to the second person (yours) or the third person (his/her): "He/she could not find (your or his/her) keys on the table." However, it should not be forgotten that unless the context is known, it cannot be sure that there is any ambiguity in such sentences. The problem here is that the sentence is taken out of context. It is not the right approach to detach the sentence from the context and then to state that there is an ambiguity in the sentence for this reason. Otherwise, the appropriate personal pronoun (your or his/her) in the complement function should be written before the determination (keys).

The ambiguity question, which was included in the "End of Theme Evaluation Questions" of the 7th theme, was left out of the examination in order to avoid repetition.

Review of the Secondary School and Imam Hatip Secondary School 7th Grade Turkish Textbook Dated 2021

The activities related to ambiguities based on meaning in the 7th Grade Turkish Textbook of Secondary School and Imam Hatip Secondary School (MEB, 2021) taught in Gaziantep in the 2021-2022 academic years, the themes and text names containing them are given in Table 2.

Table 2. Ambiguity Studies in the 2021-Dated Secondary School and Imam Hatip Secondary School 7th Grade Turkish Textbook

Theme	Text	Activity Number
Art	Âşık Veysel Şatıroğlu	7th and 8th activities
	Marbling from Traditional Turkish Arts	6th activity
	Water Bowl Carved from the Wood	7th activity
	Living Human Treasures	7th activity
	End of Theme Evaluation Questions	5th question

Examination of Examples of the Text Titled “Âşık Veysel Şatıroğlu”

In the 7th activity of the text titled “Âşık Veysel Şatıroğlu”, six sentences were listed and the students were asked to find the ones with an ambiguity. However, this activity was excluded because it was not suitable for the purpose of this study.

It is seen that some sentences in the 8th activity of the text titled “Âşık Veysel Şatıroğlu” show similarities with the examples that were criticized before. In order to avoid repetition, these examples were also excluded from the examination.

Examination of Examples of the Text Titled “Marbling from Traditional Turkish Arts”

As can be seen in Visual 12, in the 6th activity of the text titled “Marbling from Traditional Turkish Arts” (MEB, 2021, p. 244), sentences with an ambiguity were given and the students were asked to write the reasons for them.

6.Etkinlik Verilen cümlelerdeki anlatım bozukluklarının nedenini yay ayrıç içine yazınız.

Kasabaya yalnız gitmeye çekindiği için babasıyla birlikte gitmişti.
(_____)

Evimizin önünü kapsayan çöplerden bir an önce kurtulmalıyız.
(_____)

Elbette, ben de aynı fikirde olduğumuzu sanıyorum.
(_____)

Gürültüden rahatsız olunca hepimizi kafasından savdı.
(_____)

Öğretmen, izinsiz dersten çıkanlara kızardı.
(_____)

Sizinle sık sık hatta arada bir görüşmek isterim.
(_____)

Dün karşılaştığımızda Ömer, bana okul arkadaşını tanıttı.
(_____)

Visual 12. The 6th Activity of the Text Titled “Marbling from Traditional Turkish Arts”

The sixth sentence of these examples is “I would like to meet with you often or even once in a while.”. There is an ambiguity in the sentence “due to sequencing and logic errors”. Because the word “even” is a reinforcement conjunction that gives the meaning of “more” to the sentence in which it is used. Therefore, the adverb used after the phrase “even” should be a reinforced version of the adverb used before. In this case, the ambiguity can be corrected by changing the adverbs listed as follows: “I would like to meet with you once in a while or even often.” However, the use of another conjunction (such as “or”) instead of the reinforcement

conjunction "(even) used in this sentence, can also correct the ambiguity: "I would like to meet with you often or once in a while." In this case, the reason for the ambiguity in the sentence can be based on reasons such as "wrong conjunction" or "wrong word use" rather than "sequence and logic error".

The sentence with ambiguity: "I would like to meet with you *often* or *even once in a while*."

Correction 1: "I would like to meet with you *once in a while* or *even often*."

Correction 2: "I would like to meet with you *often* or *once in a while*."

Examination of the Examples of the Text Titled "Water Bowl Carved from the Wood"

As can be seen in Visual 13, in the 7th activity of the text named "Wooden Carved Water Bowl" (MEB, 2021, p. 252), sentences with ambiguities were given and the students were asked to write the correct ones. The first sentence was made by the book makers as an example.

7.Etkinlik Aşağıda verilen cümlelerdeki anlam yönünden anlatım bozukluklarını bularak cümlelerin doğrularını örnekteki gibi yazınız.

Annem, yeni evimizin bahçesine fidanlar ekti.
Annem, yeni evimizin bahçesine fidanlar *dikti*.

Ressam olarak doğduğu köye geri geldi.

Eminim bu saatlerde ödevini bitirmiş olmalı.

Gerçek sanatçı, yapıtlarıyla ilgili eleştiri ve tenkitleri önemsemelidir.

Son yıllarda ülkemizde üretilen mobilyalar dışarı ihraç ediliyor.

Tiyatroya verilen değer, geçen yıllara göre yüzde yüz çoğaldı.

Dün işe gitmedim, bomboş evde oturdum.

Küçük kız, kulağıma eğilerek alçak sesle bir şeyler fısıldadı.

Visual 13. The 7th Activity of the Text Titled "Carved Water Bowl From Wood"

Although the first sentence in this activity was correctly corrected by the book, the ambiguity could also be corrected in another way: "My mother planted a seed in the garden of our new house."¹⁰

The sentence with ambiguity: "My mother *planted saplings* in the garden of our new house."

Book's preferred correction: "My mother *planted saplings* in the garden of our new home."

Alternative correction: "My mother *planted seeds* in the garden of our new home."

Example eight from activity 7 "The little girl leaned in and whispered something in my ear in a low voice." is in the form. In this sentence, the use of the expressions "low voice" and "whispered" together may be evidence of an ambiguity caused by the use of unnecessary words. It is probable that the book makers thought so too. However, in the same sentence, the word "said" instead of the word "whispered" can be used to correct the ambiguity. In this case,

¹⁰ Since English and Turkish are different in terms of semantic, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish. Because in Turkish, separate verbs are used for "sapling" and "seed". In Turkish, the verb "dikmek" is used for saplings etc. and "ekmek" is used for seeds, etc. But there is no such distinction in English.

the reason for the ambiguity can be expressed not as "use of unnecessary words" but as "wrong word use".

The sentence with ambiguity: "The little girl leaned down in my ear and whispered something in a low voice."

Correction 1: "The little girl leaned in my ear whispered something."

Correction 2: "The little girl leaned in my ear and said something in a low voice."

It is possible to make similar criticisms for some of the other sentences in activity 7, but these examples have been excluded to avoid repetition.

Examination of the Examples of the Text Titled "Living Human Treasures" Text

As can be seen in Visual 14, there are studies of ambiguities in the 7th activity of the text titled "Living Human Treasures" (MEB, 2021, p. 258).

7.Etkinlik Aşağıda, anlatım bozukluğu olan cümlelerle anlatım bozukluğunun nedenleri verilmiştir. Bu cümlelerdeki anlatım bozukluklarını nedenleri ile eşleştiriniz. (Birden fazla eşleştirme yapabilirsiniz.)

☐ Halam, çorabı çok güzel dokur.	
☐ Şüphesiz bu tabloyu Ayşe Hanım yapmış olmalı.	
☐ Çok güneşte kaldığı için hasta olmuş.	1. Gereksiz sözcük kullanımı
☐ Kışın en güzel aylarından biridir ocak, şubat.	2. Sözcüğün yanlış anlamda kullanımı
☐ Matematikten yüksek not aldığını öğrenince etekleri tutuştu.	3. Sözcüğün yanlış yerde kullanımı
☐ Araba fiyatları çok pahalı olduğu için satışlar azaldı.	4. Anlamca çelişen sözcüklerin kullanımı
☐ Kargonuz ücretsiz eve teslim edilir.	5. Sıralama ve mantık yanlışlığı
☐ Bundan sonra siz de artık bisiklet sürebilirsiniz.	6. Deyimin yanlış anlamda kullanımı

Visual 14. The 7th Activity of the Text Titled "Living Human Treasures"

In the fifth example of activity 7, "He/she was alarmed when he/she found out that he/she got a high grade in math." There is an ambiguity in the sentence caused by "the wrong use of the idiom". This is a correct determination, but the grammatical error in the sentence can also be corrected by replacing the word "high" with the word "low" without interfering with the idiom. In this case, the reason for the ambiguity of the relevant sentence can be expressed as "wrong word use".¹¹

The sentence with ambiguity: "He/she was alarmed when he/she found out that he/she got a high grade in math."

Correction 1: "He/she walked on air when he/she learned out he/she got high grades in math."

¹¹ Since English and Turkish are different in terms of semantic, it seems like a problem-free sentence for English translation, but it is an ambiguity sentence for Turkish. Because the Turkish idioms "etekleri zil çalmak" meaning "to be very happy" and "etekleri tutuşmak" meaning "be alarmed" do not have exact equivalents in English.

Correction 2: "He/she was alarmed when he/she learned out that he/she got low grades in math."

CONCLUSION AND DISCUSSION

According to the 2018 Turkish Course Curriculum, the acquisitions related to ambiguities based on meaning are taught at the 7th grade level. In the textbooks prepared in this direction, some activities related to this topic are included. While some of these activities are aimed at detecting ambiguities, some are aimed at correcting ambiguities. In order to be suitable for the purpose of the study, the activities aimed at correcting the ambiguities were focused on and especially the activities in which the first sentence was used as an example by the textbook writers were emphasized.

Although there are more than one way to correct the ambiguity in the activities related to "ambiguities caused by the unnecessary use of words and word groups" in the examined textbooks, the book showed an approach as if there was only one way to correct it. In fact, this approach cannot be expressed as completely wrong, since both forms of correction mean the same thing in the end. However, in the sample solutions of such activities, it would be a more accurate approach to emphasize both unnecessary words or phrases and to state that one of them should be removed from the sentence and it is up to the student's choice.

In the textbooks examined, it is seen that in the activities related to "ambiguities caused by the wrong use of words", it is seen that the ambiguities are acted as if there is a single source and they focus on a single point.

Although there are more than one way to correct "ambiguities caused by the use of words that contradictory in meaning" in the examined textbooks, it was acted as if there was only one way to correct it. In such sentences, although the validity of the contradictory expressions for the sentence is equal, this equality has been ignored. In this situation, where it is possible to eliminate the ambiguity by removing one of the contradictory statements from the sentence, the book writers preferred only one of the contradictory statements, although they had equal validity, and removed the other from the sentence.

In the sentences related to "ambiguities caused by logic errors", it is seen that the book writers thought in one way and made corrections in a single way, although they had more than one way.

In the examples of "ambiguities caused by the use of words in the wrong place in the sentence", although they are given out of context, it is seen that the authors of the book accepted in advance that there is ambiguity in these sentences. However, this is not a correct point of view. Because in a sentence whose context is unknown, it will not be right to take these sentences as an example, since it cannot be known what is meant.

Although there are examples of "ambiguities caused by ambiguity" in the examined textbooks, there are also examples that are out of context, it is seen that the book writers are prejudiced by thinking in one direction.

It is seen that the correction of the sentences is considered unidirectional in the ambiguities caused by the use of unnecessary words and phrases, the use of words in the wrong sense, the use of words that are contradictory in meaning, and the logical error. Related activities in the textbook are also prepared in this direction. This is evident from the odd number of lines or the length of the lines reserved for students to answer in the relevant activities. Again, when the answer keys of the end-of-theme evaluation questions are examined, it is revealed that although there are more than one possible situation in the correction of semantic ambiguities, it is seen that it is seen that as if there is only one correct answer

Another noteworthy point is that when correcting one-way ambiguities, it is generally preferred to change a single word in the relevant sentence. However, besides such simple correction moves, more functional correction forms that require other formal changes to work,

and in which the power of interpretation is emphasized, should also be preferred. Correcting the sentences with ambiguities by thinking from multiple perspectives in this way can make a positive contribution to both the student's comprehension skills and grammar competence as it requires some structural changes in the sentence.

In addition, there is a one-sided point of view in the sentences given under the name of ambiguities caused by ambiguity of meaning and ambiguities caused by the use of words in the wrong place in the sentence. It is seen that the possibility of not having an ambiguity in the related sentences is ignored. Making corrections as if there is only one correct answer in sentences that are given out of context and in which two different semantic inferences can be made means that students are imprisoned in a single answer. With this perspective, it is very difficult to achieve the specific goals specified in the program.

Özdem (2012) To examine the use of Turkish in Çanakkale's local newspapers, to identify language errors and ambiguities, to make suggestions about the detected ambiguities; In his master's thesis named "Examination of local newspapers in Çanakkale in terms of ambiguities", which he prepared in order to raise awareness of the use of correct and understandable language by drawing attention to the use of Turkish in local newspapers, he identified the expression errors in the local press and included corrected forms of ambiguities. In this study, it is seen that some correctional sentences are considered one-sided or from time to time, corrections are made out of context.

Saydam (2016), on the other hand, examined the local newspapers published in Giresun center and its districts in his master's study titled "Spelling, Punctuation Errors and Ambiguities in the Local (Written) Press of Giresun Province". He identified language errors, spelling and punctuation errors and ambiguities in these newspapers. In the study, the reason for the error in the sentence with an ambiguity was stated and the correct form of the sentences was also shown by correcting the relevant sentences. However, in some of the examples given under the title of unnecessary word use in the study, it is seen that the corrected forms of the sentences are acted with a one-sided perspective.

Demirci (2009), in his master's thesis titled "Language Errors and Ambiguities in 6th and 7th Grade Turkish Textbooks Prepared According to the 2006 Turkish Curriculum", identified spelling, punctuation errors and existing ambiguities in the textbooks and included corrected forms of ambiguities. In his work, Demirci did not think unilaterally in the correction of expression errors, and made corrections in this way by considering more than one possibility in suitable sentences. This is a correct approach in terms of considering multiple possibilities and not neglecting multidimensional thinking - as we also pointed out in our study.

Çelik (2014) determined the spelling, punctuation errors and existing ambiguities in the related textbooks in his master's thesis titled "An Investigation of the Primary Education Turkish Textbooks Used in Romania and Published by the Romanian Ministry of Education in terms of Spelling, Punctuation Errors and Ambiguities". He shared the correct forms of sentences grammatical errors. However, these corrections are not in the form of a complete rewriting of the sentence, but only in the form of corrections of words or phrases.

Çetinkaya and Ülper (2015), in their study to evaluate the expressions in different categories that are claimed to have an ambiguity, according to the criteria of intelligibility and acceptability, presented some sentences with an ambiguity to the students and questioned whether there was an ambiguity in the related sentences or whether the sentence was intelligible. This study is a descriptive study that tests the view that the sentences that are claimed to be distorted, as claimed by the psycholinguistic understanding of reading as a linguistic process, can actually be made sense of by using some linguistic clues and therefore can be understood with the scanning model. As a result of the research, it was seen that middle school 8th grade, high school 12th grade and university 4th grade students found the item containing 21 ambiguities to be highly acceptable and understandable. These results, which support looking at the subject from a functional point of view, are important in that they draw

attention to the fact that the sentences that are claimed to have an ambiguity -after providing the right communication- may not be considered as an ambiguity sentence.

When similar studies in the literature and many textbooks in use and reference books belonging to private publications are examined, it is seen that there are general acceptance about ambiguity. Some of these acknowledgments are in the form of accepting in advance the existence of an ambiguity by ignoring the context in sentences that are claimed to be defected. Another common mistake is to look at the solution from one side and act as if there is only one correct answer when correcting sentences with grammatical errors. However, in the activities of correcting the sentences with ambiguity in Turkish lessons, more than one possibility expressed in the study should be seen by the students. The matter is not so trivial as to be left to chance or left to the teacher's "attention". It should not be forgotten that ambiguities can be expressed as the most comprehensive subject of grammar. This issue; It is a topic that is not based on pure knowledge and in which comprehension/interpretation skills come to the fore. Students who can easily identify and correct sentences with ambiguities refer to students with improved comprehension skills. This is important for the process of raising individuals targeted by the program. It is seen that the related activities in the examined textbooks and the corrections made by the book writers are far from contributing to the goals of the program. For example, the sentence "This disease can cause death or even paralysis" (MEB, 2020, p. 186) contains a sequencing/logical error. However, on the assumption that there is no ambiguity for this version of this sentence, the question "Is death worse or paralysis" can lead the students to think and - albeit at a certain level - to a philosophical inquiry. Creating such environments for students to express their thoughts is of course the skill of the lesson teacher, but it is important that the textbooks are prepared accordingly too.

When all these are written one after the other, it becomes necessary to reconsider the general assumptions about the ambiguity. In addition, it should be considered important to prepare the relevant subject activities in the textbooks in the best way and to determine the selected examples by considering all possibilities and details. The attention and awareness levels of Turkish teachers on this issue should also be increased with in-service trainings and related guidance/information on the subject. Preparing the textbooks in this way and revealing the competencies of the teachers while teaching the lesson can contribute to the multidimensional thinking of the students at the end of the process. It is also possible that students who frequently do such activities, which are an indicator of the development of their comprehension skills, will show improvement in their speaking skills.

REFERENCES

- Akbaş, A, V. (2011). *Dil bilgisi*. İstanbul: Konak Yayınları.
- Çelik, E. (2014). *Romanya'da okutulan ve Rumen eğitim bakanlığı tarafından basılan ilköğretim Türkçe ders kitaplarının yazım, noktalama yanlışlıkları ve anlatım bozuklukları bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Çetinkaya, G. & Ülper, H. (2015). Anlatım bozukluğu taşıyan tümcelerin kabul edilebilirliği ve kavranılabilirliği: öğrenci okurlar üzerinden karşılaştırmalı bir inceleme. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt: 12-1, 23, 251-264.
- Demir, T. (2013). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.
- Demirci, N. (2009). *2006 yılı Türkçe öğretim programına göre hazırlanan 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil yanlışları ve anlatım bozuklukları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İleri, C. (2010). *Türkiye Türkçesinde dizim ve dizime bağlı anlatım bozuklukları*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., Aksoy, Ö. (2002). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2020). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2021). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

- Saydam, E. (2016). *Giresun ili yerel (yazılı) basınında yapılan yazım-noktalama yanlışlıkları ve anlatım bozuklukları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Özdem, A. (2012). *Çanakkale'deki yerel gazetelerin anlatım bozuklukları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.